

TARTU ÜLIKOOLI VILJANDI KULTUURIAKADEEMIA

Pärimusmuusika

Hanna-Reet Ruul

**ÜLEVAADE KASARITSAST JA SEAL LAULDUD RAHVALAULUDEST EESTI
RAHVALUULE ARHIIVI KÄSIKIRJALISTE NOODISTUSTE NÄITEL**

Seminaritöö

Juhendaja: Lennart Peep, MA

Viljandi 2024

RESÜMEE

Käesolev seminaritöö keskendub Rõuge kihelkonnas asuvale ajaloolise Kasaritsa valla rahvalauludele ning tugineb Eesti Rahvaluule Arhiivi käsikirjamaterjalidele. Eesmärk on anda ülevaade Kasaritsa vallast leitud lauludest, nende muusikalistest erinevustest. Uurimus pakub võimalust süveneda autori kodukoha lauluvarasse. Materjalid on saadud Eesti Rahvaluule Arhiivi talletatud käsikirjadest. Töö annab ülevaate eesti rahvalaulust üldiselt ning analüüsib leitud laulude meloodilisi eripärasid. Lisaks on viisidele juurde otsitud potentsiaalsed tekstid. See uurimus on vaid väike samm talletamiseks, kirjeldamiseks ja märgistamiseks Rõuge kihelkonna lauluvara.

ABSTRACT

Overview of Kasaritsa and its Traditional Songs: A Study Based on Manuscript Notations from the Estonian Folklore Archives

This study provides an overview of folk songs sung in the historic area of Kasaritsa municipality, based on manuscript notations from the Estonian Folklore Archives (ERA). The research focuses on collection, classification and analysis of these songs, aiming to highlight the unique characteristics of folk song tradition in Kasaritsa. Additionally, the study explores the broader context of folk singing in Estonia, trying to point out the differences in South Estonian traditions. It emphasizes the importance of preserving and understanding local music heritage. The findings contribute to a deeper understanding of Vana-Võromaa's rich folk song tradition and underscore the need for further research in this area.

Keywords: folk songs, traditional songs, Kasaritsa, Rõuge, Estonian Folklore Archives, musical heritage.

SISUKORD

SISSEJUHATUS	3
1. Rahvalaul ja sellega seotud terminid	6
1.1. Vanem rahvalaul	6
1.1.1. Eesti rahvalaulu vanim kiht	6
1.1.2. Regilaul	7
1.2. Uuem rahvalaul	11
1.2.1. Siirdevormiline rahvalaul	11
1.2.2. Lõppriimiline laul	13
2. Kasaritsa ja sealne rahvaluule kogumine	15
2.1. Kasaritsa taust	15
2.2. ERA ja EÜS	17
2.3. Rõuge kihelkonna ja Kasaritsa valla kogumised	18
2.3.1. Jakob Orav	19
3. Uurimismeetod	21
4. Tulemused ja analüüs	22
4.1. Vanemad rahvalaulud	22
4.2. Uuemad rahvalaulud	25
5. Arutelu ja järeldused	28
KOKKUVÕTE	29
KASUTATUD MATERJALID	30
LISAD	32
Lisa 1. Kasaritsa rahvalaulud	32
KASARITSA VANEMAD RAHVALAULUD	32
KASARITSA UUEMAD RAHVALAULUD	38
Lisa 2. Kivikese käsikirjaarhiivi noodistused	54
Lisa 3. Heliarhiivi materjalid Kasaritsast.	55
Lisa 4. Vanemate rahvalaulude analüüs.	57
Lisa 5. Uuemate rahvalaulude analüüs	58

SISSEJUHATUS

Töö teema koorus soovist süveneda oma kodukoha lauludesse. Olen ise sündinud ja kasvanud tänases Võru vallas, ajalooliselt Rõuge kihelkonnas Kasaritsa valla aladel (vt joonis 1). Minu suguvõsa on elanud Kasaritsa vallas juba vähemalt 300 aastat. 1835. aastal sai minu esiisast Peeter Tolgast kooliõpetaja Rootsi koolis (hiljem Ivani kool ja Jaani kool). Tunnikavas oli tal iga päeva lõpetuseks laulutund, mida ta peast käsitas. Töö võttis üle tema poeg Jaan, kes oli aktiivne seltskonnategelane kogu vallas ning asutas kohaliku laulukoori, mis kogus kuulsust üle Võrumaa. Tema järgi rajas ka Sammuka kooliõpetaja laulukoori, mille võttis üle toonane pottsepp ja käesoleva töö peamine rahvalaulude üleskirjutaja Jakob Orav. (Vilmre, 2005).

Oma lapsepõlves veetsin palju aega vanaema juures Vallekunnu talus, kus igapäevaseks kõnekeeleks oli võro keel, mida ma ise tol ajal üldse rääkida ei tahtnud. See oli ka ajendiks minu pärimuslaulu õpingutele. Olles endise võro keele õpetaja tütar, kes ise võro keelt sujuvalt kõneleda ei oska, oli ilmselge, et minu panus saab olla just kodukoha laulude õppimine ja edasiandmine.

Joonis 1. *Kasaritsa maastik järvega.*

Eesti Ajaloomuuseum AM N 5644:32

Juhuslikult käisin ka kuu aega enne lõpliku töö teema valimist isekeskis Tartus Eesti Kirjandusmuuseumis Eesti Rahvaluule Arhiivi ja selle võimalustega tutvumas. Pildistasin üles viisid, mis mulle huvi pakkusid - Rõuge kihelkonnast just Kasaritsa omad. Küll aga ei vaadanud ma tervet Rõuge kihelkonna kartoteekide sahtlit läbi - seega polnud ma kindel, kas sain kõik viisid või mitte. Need olid jällegi head juhtnöörid edasi uurimiseks. Niisiis vaatasin piltidelt viited üle ning asusin Kivikesse¹.

Võrumaal on laulutradsioon olnud väga kirju ning elav. See on saanud mõjutusi põhja-läti lauludest, setude viisidest, hiljem saksa ja vene lauludest. Küll aga jääme vajaka ühtsetest allikatest kirjeldamiseks eraldiseisvalt Võrumaa laulutradsioone täies mahus. Tihti räägitakse kas Lõuna-Eestist üldiselt, eirates eri kihelkondade iseärasusi ja tugevaid erinevusi üksteisest, või Kagu-Eesti lauludest, kus on ülekaalus seto laulud, mis erinevad suuresti Vana-Võromaa traditsioonidest.

Marju Kõivupuu võrokeelne vanalauluraamat “Tsirr-virr lõokõnõ” (1999) annab põgusa ülevaate Võrumaa lauludest (võro keeles *kõrralauluq*). Küll aga kirjutab ta: “Om jo seo lauluraamatus ütes tsihis Võromaa vanarahva laulõlõ vahtsõ elo andmine, popularisiisrmine, ei mitte rahvavhiise tiiduslik uur’mistüü, mia taht hoobis tõistmuudu manuqminekit”² (Kõivupuu, 1999, 8). Lõuna-Eesti lääne- ja keskosa regilauludest on kirjutanud ka Herbert Tampere väljaandes “Eesti rahvaviiside antoloogia I” (1999). Mõlemas raamatus on vähe esile toodud Rõuge kihelkonda, mida antud töö käsitleb. Tampere on kirjutanud: “Oma vaese omakultuuri tõttu on läänepoolne Rõuge peaaegu täiesti Mõniste mõju alla sattunud [...]. Rõuge on üldse väga vaene laulumaa” (1999, 20). Seesamune mõte oli käesoleva töö ajendiks ja motivatsiooniks. Julgen esitada vastuväite, et Rõuge, olles üks suuremaid kihelkondi Eestis ning ka eriilmeliste tugevate laulukultuuride vahelseisev ala, on väga rikkaliku ja kirju omakultuuriga.

Antud töö eesmärk on anda ülevaade Kasaritsa vallas lauldud rahvalauludest ERA käsikirjadest leitud noodistuste näitel. Et Vana-Võromaa on suur ja lai ning Rõuge üks Eesti suurimaid kihelkondi, oligi paslik antud töös jääda Kasaritsa küla piiridesse. Püstitasin uurimisküsimused:

---

¹ Eesti Kirjandusmuuseumi virtuaalne kelder

² “On ju selle lauluraamatu üheks sihiks Võrumaa vanarahva lauludele uue elu andmine, populariseerimine, mitte rahvaviiside teaduslik uurimistöö, mis tahab hoopis teistmoodi lähenemist.”

- Kas, kui palju ning milliseid laule on Kasaritsa vallas üles noodistatud või salvestatud?
- Kes neid laule korjas?
- Mis liiki need laulud on?

Töö kirjutamisel lähtun ka eesmärgist luua usaldusväärne õppematerjal eesti ja just Vana-Võromaa rahvalauludele, koondades ühte kohta nii vanemate, siirdevormiliste kui uuemate rahvalaulude definitsioonid, neid kirjeldavad terminid ja iseärasused. Lisaks valmib ka kogum Kasaritsa külas lauldud rahvalauludest koos viiside ja tekstidega.

1. Rahvalaul ja sellega seotud terminid

Rahvaluule ehk folkloor on rahva vaimne pärimuslik (ehk sõnaline ja põlvest-põlve levinud) looming. Selle alla kuuluvad rahvalaulud, rahvajutud, mõistatused, kõnekäänud jms. (Tedre, 2008, 423)

Eestile ja üldiselt soome-ugri rahvastele iseloomuliku regivärsilise rahvalaulu juured ulatuvad 2000 aasta tagusesse aega, mil soome-ugri hõimud liikusid Uuralitest praegustele Venemaa, Soome ja Põhja-Balti aladele. (Tedre, 2008, 424)

Laulu funktsioon on ajas palju muutunud ja selle järgi saab eristada eesti rahvalaulu eri kihistusi. Näiteks said kunagistest rituaalidega seotud lauludest aegamööda mängulaulud lastele. Üldises plaanis käsitleme eesti rahvalaulus kahte kihti - vanemaid rahvalaule ja uuemaid rahvalaule. Üleminek vanalt uuele aga ei toimunud üleöö, seega võib ka liigitada mõningaid laule siirdevormilisteks rahvalauludeks. (Rüütel, 1974, 3)

Eestis võib omavahel tugevasti eristada Põhja-Eesti ja Lõuna-Eesti alasid, mis omakorda jagunevad kolmeks suuremaks piirkonnaks. Lõuna-Eestis on need piirkonnad Mulgi, Tartu-Võru (Vana-Võrumaa) ja Setu (Tedre, 2008, 423). Rõuge kihelkond asub ajaloolisel Vana-Võrumaa alal, mis hõlmab enda alla kogu Kagu-Eesti võrokeelse nurga³, väljaarvatud Setomaa.

1.1. Vanem rahvalaul

Vanemat rahvalaulu võib samastada regilaulude ehk regivärsiliste lauludega, ent tuleb silmas pidada, et selle nimetuse alla kuulub ka muid varaseid vokaalžanreid, mis ei vasta ilmtingimata regilaulu tunnustele. (Tõnurist, 2008, 346)

1.1.1. Eesti rahvalaulu vanim kiht

Vanimasse kihti eesti rahvalaulus kuuluvad huiked, loitsud, itkud. Ka võib sellesse kihti paigutada muinasjuttude laule, loodushäälte imitatsioone, ahellaule ja lastelaule. (Tõnurist, 2008, 346).

Nende esitusstiil, meloodia ja tekstid olenesid nende funktsioonist. Näiteks on Lõuna-Eestile iseloomulikud hellelused laia viisiulatusega, mida regilauludes ei kohta. Loitse

---

³ Karula, Hargla, Urvaste, Rõuge, Kanepi, Põlva, Röpina, Vastseliina kihelkonnad, Võru linn k.a.

see-eest loeti retsitatiivselt, kas vaikselt, väikese meloodilise intoneerimisega või vastupidi - energiliselt ja hõisates. Itkemist on vähe jäädvustatud selle rituaali pühaduse ja individuaalsuse tõttu. Surnuitkude puhul käibki näiteks kaasas päriselt nutmine. Kõiki neid eri vorme esitati üksinda ning olid pigem kõnelähedased (va helletused). Meloodilisemad olid pulmaitkud, mida esitati ka kooris. (Tõnurist, 2008, 346).

1.1.2. Regilaul

Regilaul kuulub läänemeresoome kultuurikihistusse ja on ehk eesti kultuuri üks omasem ja eripärasem osa. Selle tekke alguspunkt on arvatavasti 1. sajand eKr. n-ö reeglipärase regilaulu keskused on olnud Põhja- ja Lääne-Eesti. Lõuna- ja eriti Kagu-Eestis on näiliselt nendesse reeglitesse vabalt suhtunud, kuna kokkupuude muude värsivormidega oli laialdasem (olles Vene ja Põhja-Läti piirimaal). (Tõnurist, 2008, 346-347).

Ülo Tedre (2008, 425) sõnul kinnitavad Lõuna-Eesti n-ö moondunud regivärsid, et stiilina on regilaul iseloomulik Soome lahe ümbruses paiknevatele hõimudele, kuna selles piirkonnas on ta säilinud kõige ehedamalt.

Regilaulu peamiseks tunnuseks on selle värsiline ülesehitus ehk värsimõõt. Üks värs koosneb neljast trohheilisest värsijalast. Ühes värsis on neli kahesilbilist värsijalga, kus vahelduvad rõhuta ja rõhulised silbid. Värsirida on seega reeglipäraselt kaheksasilbiline, kuid esineb suuresti ka erandeid. (Tedre, 2008, 426)

Lõuna-Eestis lisatakse värssi silpe juurde, valitakse ühe pika silbi asemele mitu lühikest ("ma" asemel "mina") või vastupidiselt on terve värsijalg ühe pika silbiga asendatud. (Tampere, 1999, 43)

Iga värsijala esimene positsioon on tugev ning teine nõrk. Et sõnu värsimõõdu skeemi seada, tuleb silmas pidada silpide pikkusi - sõna vältusi. Üldiselt on pikk pearõhuline silp (II või III vältel algussilp) värsijala tugevas positsioonis. (Roose, 2003, 15-16)

Näiteks: Värsijala tugev positsioon on alla joonitud.

Kan-nõl/ kum-mõ/ ka-da-/ja-nõ

Pidades silmas eelnevalt kirjeldatud regivärsi rütmilist eripära ning tõdemust, et eesti keeles langeb sõnarõhk esimesele silbile, on kolmesilbilised I vältel sõnad need, mis näiliselt

primitiivset lauluvormi keerustavad. Värsi tugev positsioon ja sõna pearõhk ei lange enam kokku, luues keelekõlaliselts huvitavaid kooslusi - murtud värsse. (Tedre, 2008, 426)

Ühe värsi teeb terviklikuks alliteratsioon ehk sõnaalguse kaashäälikute kordus ja assonants ehk pearõhulise silbi täishääliku kordus. Need moodustavad kokku algriimi. (Tedre, 2008, 426) Näiteks: *Kannõl kummõ kadajanõ*.

Värsiridasid omakorda seob parallelism ehk mõttekordused, kus esimene on peavärss ja sellest järgmised paralleelvärsid, moodustades parallelismirühmad. Laulik otsustab ise, kas ütleb oma mõtte pelgalt üksikvärsiga ära või kordab seda paralleelvärssidega lõpmatuseeni. (Tedre, 2008, 426).

Üldiselt esineb regilauludes kahte tüüpi parallelismi - analoogiaparallelism, st paralleelvärsid on peavärsiga sisult sarnased ning sünonüümiaparallelism, kus paralleelvärssides kasutatakse peavärsi sünonüüme. (Sarv, 2015, 29)

Näiteks (peavärsid on alla joonitud):

Pill ol'l helle pedäjäne.

Kannõl kummõ kadajanõ, - sünonüümparallelism

Mõts ol'l helle, maa ol'l kummõ

Laan ol'l väega laaluline - analoogiaparallelism

Helehempi viil mino hääli.

Kumõhõmpi viil kuldakurku. - sünonüümparallelism

Regilaulu tekstidest ja nende tähendustest rääkides, mainime tihti sõna „laulutüüp”. See sõna hõlmab endas kindla sisuga laulu. Nt on “Lind lohutamas” levinud laulutüüp, millel on mitmeid erinevaid variante - eri piirkondades, eri laulikute poolt lauldud, erinevaid vormeleid ja viise kasutatud, kuid laulu mõte on sama. (Roose, 2003, 15)

Vormelid on püsikindlad sõnaühendid ehk värsid, mida kohtab laulust-laulu (võib esineda keelelisi erinevusi). Neid seovad omavahel algriimid või mõttekordused. (Roose, 2003, 15). Nt *sinisiivu tsirgukõnõ, vahastjalga varbõlanõ; mõts ol'l helle, maa ol'l kummõ*.

Regilaulu viisid on primitiivsed. Need on lühikesed ja väikese heliulatusega. Üldiselt jäävad laulud tertsi-kvardi ulatusse, hilisemad ka kvint-seksti ulatusse. Regilaulu viis on kõne intonatsiooniga sarnane ja tavaliselt vastab üks noot ühele silbile. (Tõnurist, 2008, 347)

Lõuna-Eestis on viisid tüüpiliselt kvardiulatusega, vahel ka ainult terts. Varieerides minnakse vahel ka põhinoodist madalamale (sekund või kvart alla). Seda esineb kas värsirea alguses või refräänides. Laadiliselt jäävad need üldiselt joonia, eolia ja früügia piiridesse. Früügia laad on levinud Lätis ja mujal Ida-Baltikumis, mistõttu võib arvata, et need viisid on just lõunanaabritelt meie aladele jõudnud (vt joonis 2). (Tampere, 1999, 45-46).

Joonis 2. Regilaul früügias.

EÜS I 112 (5) < Rõuge, Kasaritsa v., Sika k., - Jakob Orav < Jaan Jakobson (1890)

Kos ma is- te, siäl ma i- ki
Kos ma kas- vi, siäl ma kal- tsi

Kui mujal on tavapärase laulda regilaule heterofooniliselt, on Lõuna-Eestis nii mõneski piirkonnas levinud mitmehäälsus. Sangaste, Karula ja Urvaste kandis leidub burdooni laulmist, mis tähendab, et üks laulja laulab madalat põhitooni n-ö peaviisi saateks. Esineb ka laule, kus ainult refrään on kahehäälneline. (Tõnurist, 2008, 347)

Lõuna-Eestis esineb ka taktivaheldusi tänu ebareeglipärastele värssidele (lisisilbid jms). Lisaks venitatakse üldjuhul värssi viimaseid lööke, jäetakse lõppsilp laulmata, millele eelneb eelviimase silbi või paari venitus. Tihti lisatakse värsirea lõppu refrään (vt joonis 3), mis on tavaliselt ühe-kahehäälneline, vahel ka pikem (nt *jaaniku*, *villakombalii*, *talos-talos*). (Tampere, 1999, 40)

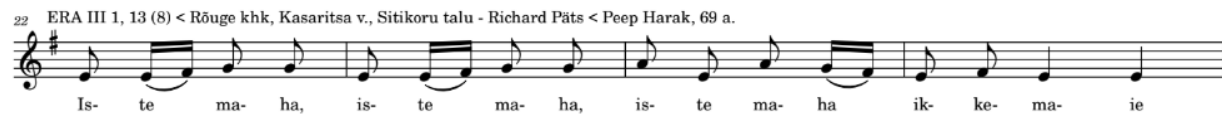
Joonis 3. Refrääniga laul.

82 Talgu laul. EÜS IV 203 (251) < Rõuge khk, Kasaritsa v., - Jakob Orav (1889)

Kel- les seo ta- los nii ta- sa ne, ta- los ta- los

Kohtab ka laiendvärssse (vt joonis 4), kus korratakse värssiosasid - vahel refrääniga, vahel ilma. (Tampere, 1999, 41)

Joonis 4. Laiendvärss.

Põhiviisi varieeruvus tekib peamiselt murtud värsside tulemusel. Herbert Tampere on välja toonud 3 eri moodust, kuidas need variatsioonid Lõuna-Eestis esinevad. Esimeses säilitab laulja kolmesilbilise sõna loomuliku rõhu, lüües sassi 4-jalalise trohheusele baseeruva taktitunnetuse. Teisena jäädakse viisi kindla taktimõõdu juurde, mille käigus kaotab jällegi sõna oma loomuliku rõhu. Kolmas võimalus on ka jätta nii sõnarõhk paigale ja takt samuti muutumatuks (esineb peamiselt Oandimaal⁴). (Tampere, 1999, 43-44)

Regilaulu esitusstiili ja konteksti saame ainult pajatuste, kirjelduste ja ise tehtud järelduste põhjal eeldada. Kindel on see, et regilaulu funktsiooni ei saa tänapäeva inimene tõenäoliselt kunagi üdini mõistma. Need funktsioonid on asendanud religioon, poeesia, massimeedia ja teraapia. Algupäraselt on see olnud aga osa põlluharijate ja karjaste elust. Lauludes peegelduvad viljakusmaagilised rituaalid ja toimingud. Mõningaid esitati tööde alustamisel või lõpetamisel, mõningaid töö saateks (Jaago, 2005, 85).

Töötalitluste kõrvalt olid regilaulud ka oluliste elusündmuste saateks. Need kõlasid nii pulmades kui matustel, olles sillaks elavate ja surnute vahel. Neid olulisi ja keerukaid toiminguid ei saanud aga igatüks läbi viia. Need eeldasid, et seltskonnas on keegi, kes kombeid tunneb ja on sõnaosav laulik. Laulikuks olemine tähendas palju enam kui ilus hääl ja lai tekstivaramu. See eeldab ka laia silmaringi, suhtlusoskust ja seltskondlikkust. Igal piirkonnal oli oma suurlaulikud, keda kõrgelt hinnati. Nad olid ürituste korraldajad või vähemasti igal küla sündmusel kohal ja valmis jutte rääkima ja laule eest võtma. (Jaago, 2005, 86-87)

Valitseb rühmaviis, st laulik võis terve pulma vältel ühel viisil laulda. Selle kirjeldamiseks kohtame ka sõna “toon” (kiigetoon, meestetoon, pulmatoon). Siinkohal ei

⁴ Herbert Tampere jagas “Eesti rahvaviiside antoloogias” (1999) Lõuna-Eesti lääne- ja keskosa kolmeks: Mulgi- (Halliste, Karksi, Paistu, Tärvastu, Helme khk-d ja Tõrva l), Oandi- (Rõngu, Rannu, Puhja, Nõo, Kambja, Otepää, Kanepi, Urvaste, Sangaste, Luke ja Karula khk-d, Hargla khk läänepoolne osa ja Valga l), ja Mõnistemaa (Hargla khk ida- ja Rõuge khk lääneosa). Lõuna-Eesti idapoolseks rajooniks luges ta Põlvamaad ja Setumaad.

käsitleta laulmiseks kasutatud hääletooni, vaid lauluviisi (nt kiigetoon = kiigeviis). Vastavalt olukorrale võis viis jällegi erineda. Esitusstiile on Eestis olnud mitmeid: üksiklaul, kahelaul, kahe koori laul ja laul koori ning eeslauljaga. Lauldi ka ringis edasi-tagasi tammudes. Regilaule on Eestis üldjoontes lauldud eeslaulja ja koorina. Eeslaulja laulab värsirea ette, koor liitub värsi viimastel silpidel - selle nimetus on leegajus. (Tedre, 2008, 427).

1.2. Uuem rahvalaul

Uuemate rahvalaulude kujunemisaja võib märkida 19. sajandisse, pidades silmas, et ükski uus vorm või žanr ei teki üleöö. Nende levik sai lükke I maailmasõjaga. Koos trükistes, koolides, koorides, heliplaatidel ja raadios levinud laulude ja tekstidega muutus rahvalaulu funktsioon täielikult. (Rüütel, 1974, 4)

Siinkohal tuleb eristada väljendit “rahvalik laul”. Ingrid Rüütli sõnul “...mõtleme selle all esmajoones trükiallikaist pärinevate laulude rahvapäraseid variante ning selliseid laule, mille üks komponent lähtub trükist, teine aga rahvaloomingust” (Rüütel, 1974, 4)

Uuema rahvalaulu kujunemisel mängisid suurt rolli välismõjud: saksa luterlikud koraalid, sentimentaalsed armastuslaulud, Lõuna-Eestis levisid läti uuemad laulud ja ka vene viisid nagu vangilaulud ja linnaromansid. Põhjarannikul levisid ka soome ja rootsi viisid. (Tõnurist, 2008, 347).

1.2.1. Siirdevormiline rahvalaul

Siirdevormilised laulud on segu kahest “ajastust”. Need sisaldavad endas nt alliteratsiooni, parallelismi, aga ka uuemast rahvalaulust tulenevat stroofilist ülesehitust. Selle alla võib liigitada omapärase rütmiga torupilliviisidel lauldud tantsulaule, välismaiseid mängulaule ja ka varasemaid sõjalaule. Siirdevormilised laulud ulatuvad 18. sajandisse, mõni isegi 17. sajandisse. (Rüütel, 1974, 4)

Siirdevormilised laulud on vaheaste vanalt uuele. Ülo Tedre sõnul neid omaette laulurühmaks neid arvatud ei ole, kuna neil lauludel ei ole ühtseid vormitunnuseid - kord on käsitletud regivärsiliste, kord stroofiliste lauludena (2008, 425). Küll aga on Ingrid Rüütel oma raamatus “Eesti uuema rahvalaulu kujunemine” andnud põhjaliku ülevaate siirdevormiliste laulude eripäradest.

Lauluviiside arengut hakkasid mõjutama rahvapillide levik. Eelkõige Põhja- ja Lääne-Eestis levinud torupill oli oma lustakate meloodiatega peamine ajend tantsulaulude tekkele. Neis on meloodia on üldjoontes mažoorne, esineb palju variatsioone, sekventsia ja kordust. Meetrum on 3-osaline. (Rüütel, 2012, 505)

Nekruti- ja soldatilaulude, olustikuliste külalaulude ning ka kirjanduslike tekstidega laulude viise nimetab Ingrid Rüütel “bravuurseteks meesteviisideks”. Need on 2-osalise meetrumiga ning tavaliselt mažoorseid. Viisiliikumine on “tammuv ja kandiline”. Paralleelselt nendega levisid aga ka vormilt sarnased, kuid minoorseid, meloodiliselt rahulikud ja jutustavad viisid. Mängulaulude viisid on retsitatiivsed ja enamasti 3-4 fraasilised. Sageli esineb refräänid.

Lõuna-Eestis lauldi peamiselt lüürilisemaid, minoorseid ja mitmesuguste rütmiliste venitustega viise. Tekstid jagunesid algelisteks stroofideks, koosnedes refräänist ja värsikordustest. Lõuna-Eestis esineb otseseid läti laene. (Rüütel, 2012, 508)

Vanemale rahvalaulule iseäralik parallelism on siirdevormilistes lauludes hääbumas. Ingrid Rüütel tõi välja kolm olulist eripära

1. Siirdevormilistel lauludes on parallelismi üldiselt vähem;
2. Pigem on kasutusel analoogiaparallelism (ning sünonüümiaparallelism vähesel määral)
3. Valitsevad 2-realised parallelismirühmad

Lisaks hakkasid siirdevormilised laulud liikuma üha enam lõppriimi suunas. Üldiselt on stroofid värsipaari põhised, kus tekib paarisriim ehk kahe teineteisele järgnevate värsside riimumine. Vahel kordub värsi lõpus olev sõna ka järgmises, so identiim. Teine kord tekib paradigmaatiline riim, kus värsside muutelõpud on sarnased. Mida “uuem” aga laul on, seda enam ka arenevad lõppriimijuhud. Nt tüvehäälikute samasus, konsonantriim või mainitud variantide kombinatsioonid. (Rüütel, 2012, 489-490)

Nende muutuste põhjal on Ingrid Rüütel eristanud siirdevormiliste laulude puhul 5 erivormi (vt joonis ?). Siirdevormilisi laule saab lõppriimilistest ja regilauludest eraldada enamasti lauluteksti põhjal.

1.2.2. Lõppriimiline laul

Võrreldes uuemaid rahvalaule regilauludega, on suurimateks erinevusteks uuemate rahvalaulude pikemad ja laiema heliulatusega meloodiad, mis on sagedasti 4-fraasilised. Samuti on need funktsionaalharmoniaal põhinevad, enamasti mažoorised ja minoorised. Uuemate rahvalaulude meloodiad tulid sageli juba varasemalt tuntud pillilugudelt. (Rüütel, 1974, 5)

Viisi tähtsus lauludel suurenes, see muutus eraldiseisvamaks ning tekst pidi pigem sobituma viisiga, mitte vastupidi (Tõnurist, 2008, 347). Tekste levis palju ning erinesid vormiliselt üksteisest, seega oli tarvis ka rohkem erinevaid viise. Valitseb funktsionaal-harmoniline mõtlemine ning helikõrguste intonatsioon vastab tänapäevasele tonaalsusele. (Särg & Ilmjärv, 2009)

Lauludele saab määrata kindlat taktimõõtu, mis jääb ühtseks läbivalt või muutub vaid erinevate osade vahel (nt ringmängulaulud) (Rüütel, 2012, 24)

Olulist rolli mängisid ka uued instrumendid, mis kinnistasid funktsionaalharmonilist mõtlemist. Laulma hakati pilli saatel (nt akordion ja lõõts), mida regilaulude puhul kohe kindlasti ei tehtud. (Tõnurist, 2008, 348)

Sageli võeti lauluviisid just instrumentaalpaladest. Kohtab punkteeritust ning keerukamaid rütme. Levinud on tantsurütmid - polka, reinlender, labajalg ja valss. (Rüütel, 2012, 24)

Nagu nimetuski ütleb, on nendele lauludele iseloomulik lõppriim, mis kondab värsid stroofideks. Esineb eelkõige 3-4-jalgne torhheus või jambiline värss, 4-jalgset trohheust kohtab üldiselt *vemmalvärssides* ning neid laule võib liigitada siirdevormiliste alla. (Tõnurist, 2008, 347)

Uuemates rahvalauludes kohtab erinevaid stroofistruktuure, levinuimad neist paaris- ja nelikvärss. Esineb värsikorduseid ja uut tüüpi refräänide vorme. Keeleliselt asenduvad arhaismid ja murdekeel ajakohase kõnekeelelega. (Rüütel, 2012, 22-23)

Uuema rahvalaulu teemad on tihti kas romantilised, emotsionaalsed või just pilkavad ja naljakad. Ingrid Rüütli sõnul julgeb mina-tegelan nutta ilma pisaraid peitmata ja naerda laginal, kedagi kartmata. Uuemad rahvalaulud käsitlevad sotsiaalseid vahekordi, ka poliitilist olukorda, valu ja armastust - seda kõike aga pinnapealselt. (Rüütel, 1974, 5)

Küll aga käsitlevad uuemad rahvalaulud tihti kindlaid nähtusi ja sündmusi. Laulud vaheldusid koos elutempo kiirenemisega rohkem ja ohtramalt kui varem. (Rüütel, 2012, 23)

Uuema rahvalaulu puhul pole eeslaulja ja koori vaheldumine niivõrd oluline. Neid lauldi enamasti meelelahutuseks ja seega sobisid laulmiseks üks või mitu lauljat ning ka pillisaade - tihti oli selleks lõõts või uuem kannel. (Rüütel, 1974, 5)

“Uuema rahvalaulu looja ei püüa näida parem kui ta on, targem kui ta on, ilusam kui ta on. Ent hoolimata oma karedavõitu ja nurgelisest naturist polegi ta nii halb, rumal ja inetu. Ehk aitab tema teeskluseta, ehtne ja võltsimatu loomus tänapäeval meis endaski taasleida midagi, mille oleme aja jooksul kaotanud või mida oleme kaotamas.” (Rüütel, 1974, 5).

Need levisid peamiselt sõdurite seas või üliõpilasseltsides ja korporatsioonides. Mõlemate puhul armastati nilbeid sõnakasutusi ja nalju. Nõukogude okupatsiooni ja sõja tulemusena levis mitmeid poliitilisi pilkelaule, lisati teadaolevatele lauludele salme või tehti värsked sõnad. Teise okupatsiooni ajal levisid laulud erinevates huvirühmades, malevates ja koorides. Lauldi oma lõbuks ja okupatsiooniolukorra pilkeks. (Tedre, 2008, 434)

Lauldi üksi ja koos, kohati jäi kestma eeslaulja ja koori vaheldumine. Lõppriimiliste rahvalaulude tekst oli kindlam ning ei sõltunud enam lauliku improviseerimisest. Need kirjutati laulikutesse, hakkasid levima ka trükitud laulikud. Uuemate rahvalaulude peamisteks esitajateks olid mehed, kellel oli loomupärasem ja ka sotsiaalselt aktsepteeritav laulda bravuurseid ja pilkavaid, tihti roppe laule. (Särg & Ilmjärv, 2009)

2. Kasaritsa ja sealne rahvaluule kogumine

2.1. Kasaritsa taust

Kasaritsa täna on küla u 5km Võru linnast lõunapool. Ajalooliselt on tegu olnud aga kahe mõisa ja nende aladega. Kuni 16. sajandi lõpuveerandini oli Vana-Kasaritsa (Alt-Kasseritz) mõis (vt joonis 5.) osa Vastseliinast. Peale eraldamist kuulus see Poola adestaarost Theofil Mirzwinskile. 17. sajandi alguses rajasid mõisaomanikud ka Vastse-Kasaritsa (Neu-Kasseritz) mõisa. 1628. aastal, kui Liivimaa liideti Rootsiaga, doneeris kuningas Gustav II Adolf mõlemad mõisad ooberst Ernst Creutzile ja tema järeltulijatele. 1682. aastast sai neist reduktsiooni tulemusel riigimõisad kuni 1919. aastani. (Särg, 2011, 68-74)

Mõlematest mõisatest on vähe säilinud. Vana-Kasaritsa peahoone on täielikult hävinenud, Vastse-Kasaritsa kompleksist on vähesed hooned alles püsinud.

Joonis 5. *Vana-Kasaritsa mõis.*

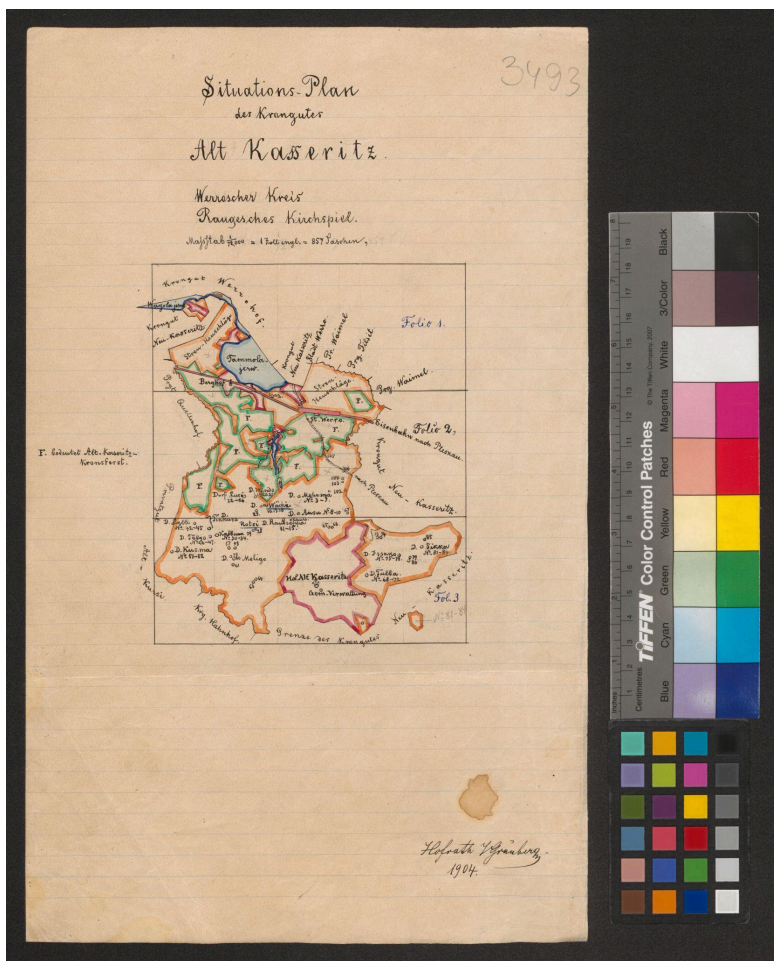

RA, ERA.T-76.1.3139

1892. aastal liideti Vana-Kasaritsa (vt joonis 6) ja Vastse-Kasaritsa (vt joonis 7) ühiseks Kasaritsa vallaks⁵. See on ka see ala, mida antud töö käsitleb.

Konrad Mägi oli Kasaritsa maastikust lummatud ja talletas seda ka oma kunsti. Tema maal “Kasaritsa maastik” müüdi 2022. aastal 232 000 euro eest, mis on kõrgeim hind, milline seni ükski Eesti päritolu teos on jõudnud (Kultuuritoimetus, 2022).

Joonis 6. Vana-Kasaritsa mõisa maade asendiplaan 1904.

RA, EAA.3724.5.2868

⁵ Tänapäeva haldusjaotuse järgi Võru linna lõunaosa (koos Tamula järvega), Kose alevik, Sika, Umbsaare, Meegomäe, Kasaritsa, Puiga, Meeliku, Verijärve, Raudsepa, Võlsi, Kätso, Kusma, Roosisaare, Võrusoo, Koloreino, Tootsi, Mõisamäe, Kolepi, Mõksi, Sika, Räpo, Palometsa, Hannuste, Verijärve, Saarema küla.

vanavarakogu. Alates 1907. aastast oli see hoiul Soome Kirjanduse Seltsis, mille Oskar Loorits 1927. aastal kodumaale tagasi tõi. Kogus on kirjas regivärsse, muinasjutte, muistendeid, pajatusi jms. Jakob Hurt töötas välja korraldussüsteemi, mille põhjal loodi registrite ja kartoteekide süsteem, mida kasutatakse tänaseni. (Eesti Rahvaluule Arhiiv, kuupäev puudub).

Soome Kirjanduse Seltsis oli hoiul ka Eesti Üliõpilaste Seltsi viisikogu ehk EÜS. Seal on kirjas eelkõige noodistused. Rahvaviiside kogumist organiseeris Oskar Kallas 1904.-1916. aastatel, mille käigus salvestati ka esimesed viisid vaharullidele. Eesti Üliõpilaste seltsi kogus on kokku 12 säilikut. Põhiosa kogust on tolleaegsete üliõpilaste (Peterburi konservatooriumi ja muude muusikaõppeasutuste tudengid) üleskirjutised, tekste kogusid enamasti Tallinna Ülikooli tudengid. (ERA, kuupäev puudub)

ERAsse jõudsid lisaks Matthias Johann Eiseni 99-köiteline rahvaluulekogu, Eesti Kirjameeste Seltsi, Eesti Rahva Muuseumi ja ka M. J. Eiseni stipendiaatide kogu. 1930. aastatel algatati rahvaluule kogumise võistluseid ja hakati talletama Eesti alal elavate teiste rahvaste folkloori. 1947. aastal asutati Riikliku Kirjandusmuuseumi rahvaluulekogu, Keele ja Kirjanduse rahvaluule sektor ning selle folkloorikogu, pärast II maailmasõda kogusid pärimust Tartu Riikliku Ülikooli tudengid eesti kirjanduse ja rahvaluule kateedri folkloorikogusse ja jätkati teiste arhiivide materjalide kopeerimist. Kõik need materjalid on hiljemalt 2000. aastast ERAs uurimiseks ja kasutamiseks. 1953. aastal lisandusid heliarhiivi magnetofoni salvestusi, esimesed videojäädvustused 1959. aastast. Erinevates vormides kogumised toimuvad järjepidevalt edasi tänase päevani. (ERA, kuupäev puudub)

2.3. Rõuge kihelkonna ja Kasaritsa valla kogumised

Kasaritsa laule on noodistatud järgmistes kogudes (vt ka lisa 2):

EÜS I - koostati vahemikus 1889-1906.

EÜS IV - koostamise algusajaks on märgitud 1875 ning sisaldab Karl August Hermann'i viisikogu 1880. - 1890. aastatest.

ERA III 1 - koostatud vahemikus 1884 - 1930.

ERA III 3 - Tsäro Liiso uuemad rahvalaulud. Koostamise algusaeg 1930.

Lisaks on 1977. ja 1992. aastal heliarhiivi talletatud Hildegard Tolga, Elfriide Kalma, Aliide Mägi, Ella Hummali ja Artur Raudsepa pajatusi kohalikest kommetest, tarkustest ja uskumustest (vt lisa 3). Laule pole Kasaritsa vallast heliarhiivis säilinud. Armas Otto Väisänen käis 1912. aastal Rõuges kogumisretkel, kuid salvestusi sealt pole. Nimelt läks tal Lõuna-Eesti reisiril fonograaf katki, mille parandamisel kulus testimiseks 2-3 vaharulli. Vana-Antslas said tal viimased vaharullid täis ning nende hankimine osutus keerukamaks, kui ta oli plaeninud - ei leidnud ta neid Petserist ega Pihvkast. Tema sõnul olevat Rõuges vähe lauldud ning kirja ta midagi ei pannud. (Eesti Üliõpilaste Seltsi rahvaluulekogu IX, lk 1226-1245).

1957. aastal käis Ivika Leesmaa tudengina Võrumaa kogumisretkedel kaasas ja kirjutas üles u 4 lehekülje jagu Kasaritsa valla lauluviise. See käsikiri on hoiul Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia raamatukogus.

Enim laule on Kasaritsa vallast kirja pannud Jakob Orav, kes lisaks viisidele, kirjutas ka oma mälestustest ja elukäigust.

2.3.1. Jakob Orav

Üheks peamiseks Kasaritsa valla rahvalaulude talletajaks oli Jakob Orav. Ta oli pottsepp ning koolmeister, sündinud 1861. aastal Kasaritsa vallas vaese saunamehe pojana. Tema vanaisa olevat olnud esimene koolmeister Kasaritsa vallas ning sama rada jätkas ka ta ise. 1888.-1905. aastatel saatis ta Jakob Hurda ja Oskar Kallase üleskutsete peale hulga kirjeldusi kohalikest kommetest ning noodistusi kuulnud lauluviisidest (vt joonis 8). (Eesti Üliõpilaste Selts I, 106).

Jakobi kõrval tegutses ka Jaan Orav, kes saatis infot peamiselt mõistatustest, kalendrikombestikest jm pajatustest. Nende omavahelise seose kohta pole teada. Laulude noodistustele Jaan eraldi oma nime pole märkinud, seega võib eeldada, et Võrumaalt kogutud laulud märkega “J. Orav”⁶ viitab Jakobile. Jaan kirjutab 1890. aastal alandlikult, kuidas Rõuge kihelkonnas on palju vanavara, aga kaevajad puuduvad: “Väga kahitsemise väärt, et suur Rõuge kihelgond on nenda tuimaks jäänud ja sellest tähtsast tööst osa ei võta. Kooliõpetajad ja teised õpetud mehed näikse omad kõrvad lukku olevad pannud,” (H II 34, 403).

Jakob Orav kirjutas laule üles mälu järgi “nii kui rahvas on neid laulnud” (EÜS I, 105). Peamiseks ajendiks oli soov saada ajalehte ja vaese mehena ka veidi preemiaraha.

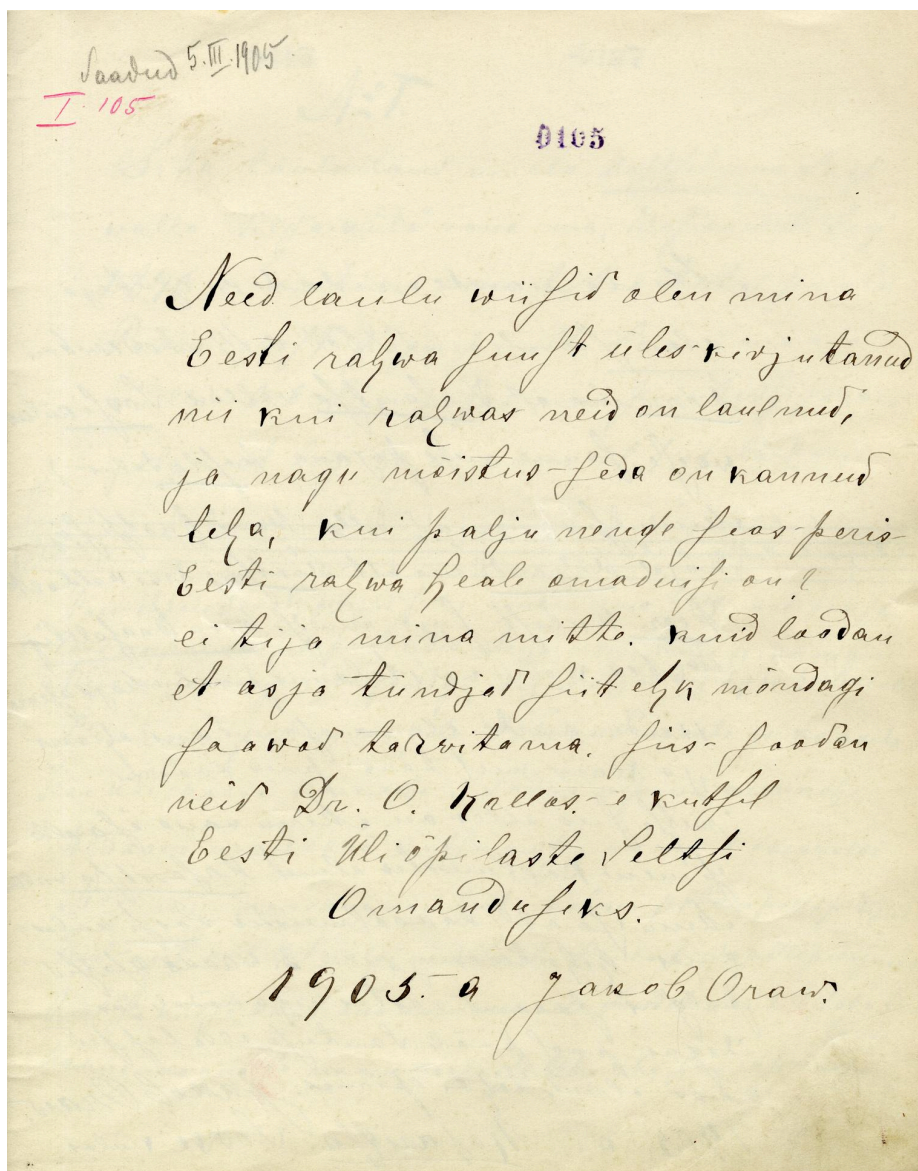
---

⁶ Ka “Orraw”, “Orrav” või “Oraw”.

Ta kirjutas tihti noodistustele juurde, kust ta laulu kuulis või mis puhul seda lauldi, kuid laulik ise on märgitud vaid ühe laulu juurde. Selleks oli kohalik akordionimängija Jaan Jakobson, kes laulis Jakobi laulukooris ning kandis selle talle 1890. aastal J. Orava isa kodus ette. Tegu on vaeslapse lauluga: “Kos ma iste, siäl ma iki,” seega võib arvata, et laul läks Jakobile hinge. See on üks väheseid, millele ta on üle 5 värssi noodistuse juurde kirjutanud.

Kuigi ta noodistused pole niivõrd korrektsed, kui nt Eduard Oja omad, siis on tal laulude juures palju olulist ja huvitavat infot, mis oleks muidu ajaga kaotsi läinud.

Joonis 8. Jakob Orava käsikiri.

3. Uurimismeetod

Materjalid antud uurimuse läbimiseks sain kõik Eesti Rahvaluule Arhiivi infosüsteemist Kivike. Minu esmane plaan oli noodistada salvestisi Kasaritsast, kuid minu suureks kurvastuseks polnud ühtegi laulu sealt piirkonnast salvestatud. Küll aga oli muinasjutte ja pajatusi, mis tähendas, et käsikirjades on kindlasti enamat.

Otsinguil vaatasin läbi säilikuid, kuhu oli märgitud Kasaritsa, Uue-Kasaritsa, Vastse-Kasaritsa, Vana-Kasaritsa, Alt-Kasseritz või Neu-Kasseritz. Niisiis keskendusin tänapäevase Kasaritsa küla asemel ajaloolistel Kasaritsa valla aladel toimunud kogumistele.

Viisid leidsin kahest kataloogist: Eesti Üliõpilaste Seltsi (EÜS) kogust ning Eesti Rahvaluule Arhiivi (ERA) kogust. Siinkohal pidin langetama otsuseid, mille põhjal ma valin, kas tegu on Kasaritsa viisiga. Nt on palju viise, mis on märgitud lihtsalt Rõuge viisideks, kuid käsikirjast selgub, et esitaja on olnud sama, lihtsalt Kivikesse pole seda veel märgitud. Niisiis, kui Kivikeses oli ühe viisi viites, et see on Kasaritsast, sirvisin ka sellele eelnevad ja järgnevad paar-kolm lehekülge läbi. Kui aga on lihtsalt Rõuge kihelkond, ei hakanud ma neid sirvima. See tähendab, et tegelikult on neid viise ilmselt rohkem kui antud töös.

Kasaritsast on palju regilaulude tekste üles kirjutatud. Küll aga oli minu siht just viisidega käsikirjad. Neid leidsin hetkel kokku 35, millest, võttes arvesse ka laulude kattumisi, vanemaid on 9 ja uuemaid rahvalaule 22 (k.a. siirdevormilised laulud). Kogujateks olid kolm meest: Eduard Oja (10 laulu), Jakob Orav (18 laulu) ja Richard Päts (7 laulu).

Mõningad viisid olid eri kogujatel eri aegadel üles kirjutatud. Pole välistatud, et laulud on kuulnud samalt laulikult. Jakob Orava poolt üles kirjutatud laulude puhul on lauliku nimi harva juurde märgitud ja viisijuppidel kirjas vaid esimene värss ilma lisaviideta. Richard Pätsi puhul viitas ta tekstidele ERA II kogust, kuid nii mõnegi laulu juurde oli kirjutatud lihtsalt, et tegu on üldiselt tuntud lauluga, millele tänapäeval enam nii lihtsasti teksti ei leia. Eduard Oja eraldi tekste üles ei kirjutatud, aga viiside alla kirjutatud ühe-kahe stroofirea kaudu oli lihtne leida ka ülejäänud laulusõnad. Kõik viisid on kirjutatud käsikirjadelt maha ning seejärel transponeeritud G-duuri, et oleks parem ja lihtsam neid omavahel võrrelda.

4. Tulemused ja analüüs

Järgnevalt analüüsin eraldi Kasaritsa vallast kogutud vanemaid ja uuemaid rahvalaule. Siirdevormilisi otsustasin mitte eraldi välja tuua, kuna ilma kindla tekstita on keeruline neid piire tõmmata. Seega liigitasin kõik, mis ei olnud regivärsilised või vanema kihistuse laulud uuemateks rahvalauludeks. Et laulud on väga eriilmelised, otsustasin esitada detailsed analüüsi tulemused tabelite näol. Kõik viisid on eraldi välja toodud Lisa 1 all koos juurde otsitud tekstidega. Paljud tekstid on võetud naaberkihelkondadest, seega võib neis leida vormeleid või keelelisi iseärasusi, mida Kasaritsas kasutusel ei olnud. Küll aga annavad tekstid ülevaate laulude temaatikast.

4.1. Vanemad rahvalaulud

Vanemaid rahvalaule on Kasaritsa vallast kirja pandud 13, millest 12 on regilaulud ja 1 on vanema kihistuse laul (hällilaul). Paar laulu kattuvad täielikult, kuid on korjatud eri kogujate poolt. Üks (Talgulaul) on kirja pandud Jakob Orava poolt eri aegadel, kasutades erinevaid laade (helistikke) ning ka rütmikat. Kasaritsa vallast on korjatud ka setu laule.

Vanemaid laule analüüsid pidasin oluliseks eristada, mitmerealise viisiga on tegu, kas see on Lõuna-Eestis traditsiooniline refrääniga laul, mis laadis laul on, kas see on pigem astmeline ja kui suure ulatusega see on. Rütmianalüüsis pidasin oluliseks teha üldine rütmijoonis, kus “/.../” märgistab refrääne, “(...)” märgistab teksti tihendusi ja “+” eraldab laiendvärsi puhul laiendi osa ülejäänud värsist. Kaherealiste viiside puhul on ülemine esimese viisirea rütmiskeem ning alumine teise viisirea rütmiskeem. Teksti sai enamasti kas esimese värsi järgi tuvastada või oli see juba koguja poolt kas noodirea alla või eraldi käsikirja üles kirjutatud.

Kasaritsa vanemate laulude viisiline analüüs on täies vormis esitatud tabelis nr 1. Viisid jagunesid enam-vähem pooleks üherealisteks ja kaherealisteks. Refrääniga laule oli ainult üks, millest on lihtsalt kaks erinevat noodistust. Küll aga on laiendvärsiga laule 6. Laadiliselt on laulud enamasti minoorse kõlaga, jäädes eooliasse, dooriasse või früügiasse. Need on üldjoontes kvart-kvint ulatusega ning pigem astmelise liikumisega, st lauludes ei esine (enamasti) suuri meloodilisi hüppeid.

Laul “Neiu linn” (EÜS IV 669 (1506)) on kirjutatud üles pooltoon-poolteisttoon laadis, viidates, et tegu on samuti setu lauluga, kuigi seda käsikirjas nii märgitud ei ole. Mingil määral

aga peab seadma kahtluse ette meloodialiikumiste ja helistike õigsust. Nt vaadates Talgulaulu (EÜS IV 203 (251) ja EÜS I 115 (8)) ja sama laulu kahte väga erinevat noodistust, ei saa kindel olla kas ja kumb õige on. Tegu on n-õ ebaklassikaliste meloodiliste liikumistega, mida Jakob Orav ei pruukinud ühes või teises ajahetkes korrektselt märkida osata.

Talgulaul ise meenutab käsikirja põhjal hoopis kõnelähedast loitsimist või hõikamist. Jakob Orav on kommenteerinud juurde, et lauluga kutsutakse talguteks rahvast kokku ja küsitakse peremehelt viina. Rohkem värse ma laulule ei leidnud ja ka J. Orav on kirjutanud: “Tuleb nii palju korda läbi laulda kui süda soovib.” Niisiis tundub, et tegu pole tavapärase regilauluga.

Vanimasse laulukihistusse kuuluvaid laule on Kasaritsast üles kirjutatud vaid üks. Selleks on hällilaul (EÜS i 108 (2)). Hällilaulud on olnud üldiselt improvisatoorsed ja ka see viis viitab sellele. Laulu esimene takt ehk antud tabeli süsteemi järgi A osa tundub noodistuse põhjal iga “salmi” ette või vahele lauldavat.

Tabel 1. Kasaritsa vanemate rahvalaulude viiside analüüsi tulemused.

Viisi viide	Kihistus	Viisivorm	Refrään	Laad	Ulatus	Viisikuju
EÜS IV 203 (251)	regilaul	üherealine	jah	ebamäärane	kvart	astmeline
EÜS I 115 (8)						
EÜS IV 669 (1505)	regilaul	kaherealine, laiendvärss	ei	eoolia	sekst	pigem hüppeline
EÜS IV 670 (1512)	regilaul	kaherealine, laiendvärss	ei	joonia	kvint	pigem astmeline
EÜS IV 720 (1634)						
EÜS IV 670 (1511)	regilaul	üherealine?, laiendvärss	ei	eoolia	kvint	astmeline
ERA III 1, 14 (12)	regilaul	üherealine, laiendvärss	ei	eoolia	kvint	astmeline
EÜS I 112 (5)	regilaul	kaherealine	ei	früügia	kvart	astmeline
EÜS IV 720 (1631)	regilaul	üherealine, laiendvärss	ei	eoolia	kvart	astmeline
ERA III 1, 13 (8)						
ERA III 1, 14 (11)	regilaul	kaherealine laiendvärss	ei	dooria	sekst	pigem hüppeline
EÜS IV 669 (1506)	regilaul	üherealine	ei	pooltoon-poolteisttoon?	kvint	astmeline
EÜS I 108 (2)	vanem	AABBCC	ei?	dooria	septim	hüppeline

Rütmiliselt on kõik laulud väga varieeruvad. On näha, et Kasaritsas armastati lõpupikendusi. Küll aga ei saa sel kohal ühte kindlat eripära esile tõsta. Traditsioonilisest ning kõige levinumast regivärsi rütmist (♫♫♫♫♫♫♫) on laulud enamasti eemale tüürinud, mida näitavad laiendvärsid ja tekstitihendused.

Tabel 2. Kasaritsa vanemate rahvalaulude rütmilise analüüsi tulemused.

Viisi viide	Rütmi vorm
EÜS IV 203 (251)	(♫♫♫) (♫♫♫) ♫♫♫ /♫. ♫♫./
EÜS I 115 (8)	
EÜS IV 669 (1505)	♫.♫ ♫♫ + ♫.♫ ♫♫ (♫♫♫♫) ♫♫
EÜS IV 670 (1512)	♫.♫ + ♫♫ ♫♫ ♫♫ ♫♫
EÜS IV 720 (1634)	
EÜS IV 670 (1511)	♫.♫ + (♫♫♫♫) ♫♫ ♫♫ ♫♫
ERA III 1, 14 (12)	♫.♫ + (♫♫♫♫) ♫♫ ♫♫ ♫♫
EÜS I 112 (5)	♫♫ ♫♫ ♫♫ ♫♫
EÜS IV 720 (1631)	♫♫ ♫♫ ♫♫ ♫♫ ♫♫ + ♫♫ ♫♫ ♫♫ ♫♫
ERA III 1, 13 (8)	
ERA III 1, 14 (11)	♫♫ ♫♫ + ♫♫ ♫♫ ♫♫ ♫♫ ♫♫ ♫♫ ♫.♫ + ♫♫ ♫♫ ♫♫ ♫♫
EÜS IV 669 (1506)	♫♫♫♫♫♫♫♫
EÜS I 108 (2)	hällirütm /♫♫ ♫♫/ ♫♫ ♫♫ ♫♫ ♫♫

Laulude põhjal, millele tekst oli olemas või oli võimalik naaberkihelkonna tekstivariant sobitada, võib öelda, et lauldi enim noorrahva elust või lapsepõlvest. Kuna aga vanemates rahvalauludes valitsevad rühmaviisid ehk ühe viisiga lauldi erinevatest teemadest, ei saa määrata ühte iseäralikku laululiiki Kasaritsa vallas.

4.2. Uuemad rahvalaulud

Uuemate rahvalaulude alla olen liigitanud nii lõppriimilised kui siirdevormilised laulud. Seda just seetõttu, et mõningatel viisidel puudub tekst ning ainult meloodia põhjal on raske määratleda, millisesse kihistusse täpsemalt laul kuulub.

Uuemaid rahvalaule on üles kirjutatud 21, kusjuures kattuvad vaid kaks laulu. Kõige rohkem uusi rahvalaule on kirja pannud Eduard Oja ning need on korjatud ainult Liisa Bremmeri⁷ ehk Tsäro Liiso lauluvarast.

Uuemate rahvalaulude eripäraks on nende vormilised erinevused. Kui regilauludel sai kindlalt välja tuua, kas tegu on ühe- või kaherealise viisiga, siis uuemate laulude stroofilisus ja funktsionaalharmoonilisus lisab ka vormile värvikust. Tabelis märkisin vormilisi iseärasusi järgnevalt: “A” (või “B”, “C”, jne) märgistab ühe värsirea viisi, sealjuures “a” on pool värssi, “r” on refrään, “A1A2” tähendab, et sama värsirida lauldakse kahel eri viisil. AB tähendab jällegi, et eri värsiridadel on eri viis. Üldjoontes pole kahte järjestikust rida samal viisil lauldud. Rütmivormi puhul proovisin määrata meetrumit. Küll aga paari laulu puhul ei saanud seda kindlalt määrata (võib eeldada, et tegu on siirdevormilise lauluga). Sel puhul kasutasin vanema rahvalaulu rütmivormi joonist.

Vormiliselt iseärasused lauludel tulenevad sellest, kas tegu on tantsu-, sentimentaalse või muu lauluga. Kasutusel on siiski palju korduselemente, korrates nt kahte viimast stroofirida (ABCDCD) või teist värssi koos refrääniga (AB1 r B2). Huvitava vormiga on nt laul “Kord elas Poola mõisas” (ERA III 3, 17 (10)), kus on stroofis 5 rida, mille puhul kordab viimane koos refrääniga. Üldjoontes on uuemad rahvalaulud, eriti lõppriimilised, kvadraatsed.

Laulud, mis on AB või ABCD vormis noodistatud, võivad samuti olla siiski kordustega lauldud (nt ABAB või ABCDCD).

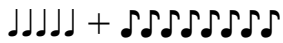
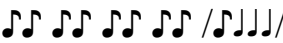
Uuemad rahvalaulud on üldjoontes olnud pigem mažoorised. Minoorseid on kirja pandud kaks - üks eoolias ja üks doorias. Keskmiselt on meloodiaulatus septimi-oktavi piires, leidub ka kvindipiires ja noonipiires laule. Kõik laulud vastavad ka funktsionaalharmoonia süsteemile. See tähendab, et meloodia on üles ehitatud I-IV-V järgnevustele, mis eeldab, et meloodia on tulnud mujalt (saksa või vene viis) või on tulnud mõnest uuemast pilliloost.

---

⁷ Ka Prenner, Brenner või Premmer.

Meetrumilt jäävad lood üldiselt kahe peale. Valsirütmi on kirja pandud vaid kolm, milles üks (EÜS IV 669 (1508)) meenutab rohkem kirikulaulu või kirikukella imiteerimist (*oee-oee-oee*).

Tabel 3. *Kasaritsa uuemate rahvalaulude viiSIDE analüüsi tulemused.*

Viisi viide	Viisivorm	Laad	Ulatus	fn harmoonia?	Taktimõõt/rütm
ERA III 1, 12 (5)	ABCD	joonia	oktav	jah	2/4
ERA III 1, 12 (6)	AB	joonia	kvint	jah	4/4
ERA III 1, 13 (9)	AB1 r B2	eoolia	kvint	jah	4/4
ERA III 1, 14 (10)	AB1B2	joonia	kvint	jah	2/4
ERA III 3, 11 (3)	ABCD CD	joonia	oktav	jah	2/4
ERA III 3, 11 (4)	ABCD	joonia	noon	jah	3/4
ERA III 3, 13 (5)	A1B1A2B2	joonia	septim	jah	2/4
ERA III 3, 13 (6)	ABCD	joonia	oktav	jah	3/8
ERA III 3, 15 (7)	A1B1A2B2	joonia	oktav	jah	4/4
ERA III 3, 17 (10)	ABCDE r E	joonia	septim	jah	2/4
ERA III 3, 17 (9)	AB r B?	joonia	oktav	jah	2/4
ERA III 3, 9 (1)	AB r	joonia	septim	jah	2/4
ERA III 3, 9 (2)	A1B1A2B2	joonia	oktav	jah	2/4
EÜS I 128 (27)	A1B1A2B2	joonia	oktav	ei?	4/4
EÜS I 129 (29)	a1a2A	joonia	septim	jah?	4/4
EÜS IV 669 (1508)	AB r?	dooria	sekst	ei	3/4?
EÜS IV 670 (1508)	AABB	joonia	kvint	jah	2/4
EÜS IV 670 (1509)	aaAA	joonia	terts	ei	
EÜS IV 670 (1510)	ABCD	joonia	noon	jah	4/4
ERA III 3, 15 (8)	A r A1 r	joonia	noon	ei	
EÜS IV 720 (1633)					

Tekste oli lõppriimilistele lauludele lihtsam leida. Eduard Oja kirjutas üldiselt terve stroofi viisi koos tekstiga välja, mille põhjal sai aru, mis lauluga on tegu. Enam kui pooled uuemad rahvalaulud laulis Eduard Ojale ette Tsäro Liiso. Richard Päts noodistas uuemaid rahvalaule ka Mari Kikaselt ja Peep Harakult. Jakob Orava üles märgitud uuemad rahvalaulud tunduvad pigem siirdevormilised. Kuna leidsin tekstid vaid kolmele laulule seitsmest, ei saa seda

kindlalt määratleda. Tsäro Liiso laulis mitmeid sentimentaalseid laule ning ka kaks ringmängulaulu, Mari Kikaselt on kirjas laulud noorrahva elust ja armastusest ning Peep Harakilt samuti noorrahva elust ning ka üks lüroepilise taustaga laul. Ka vanemate rahvalaulude seas oli nii mõnigi murelaul, kus laulik laulab oma kurvast saatusest. See võib olla ka lihtsalt ajastu eripära.

5. Arutelu ja järeldused

Kasaritsa vallast leidub ERA heliarhiivis salvestusi, kuid tegu on pajatustega, mitte lauludega. Küll aga on käsikirjaarhiivis kirjas kokku 34.

Neid noodistasid Jakob Orav, Eduard Oja ja Richard Päts. Eduard Oja on kirja pannud ainult uuemaid rahvalaule, Richard Päts nii üht kui teist ning Jakob Orav pigem vanemaid rahvalaule, aga ka 7 uuemat (võib-olla siirdevormilist) laulu.

Jakob Orav oli kohalik koolmeister ning kirjutas üles oma meenutusi lauludest. Eduard Oja ja Richard Päts olid heliloojad, kes käisid Võrumaal ekspeditsioonil.

Läbiv teema on mure- ja sentimentaalsed laulud, kuid ka töölaulud, mõni naljalaul ning üldiselt laulud noorrahva elust. Jakob Orav, peamine korjaja, oli koolmeister ning sellest tingituna jäid tal need temaatikad enim meelde.

Nii vanemad kui uuemad rahvalaulud on Kasaritsa vallas olnud väga eriilmelised ja sellest tingituna ei saa ka esile tuua ühte kindlat eripära. Et ühtsemat pilti Rõuge laulustiilidest saada, peaksin läbi töötama kogu kihelkonna lauluvara.

Vanemate rahvalaulude puhul tõstan esile laiendvärssi, mis esines enamikes lauludes. Lisaks on Kasaritsa vallast kirja pandud setu laule, mis kindlasti mõjutasid ka teisi laule. Traditsioonilist, n-ö reeglipärast regilaule on kirjas vaid kaks. See tulenebki tõenäoliselt asukohast, olles piirima Setu, vene ja läti aladel ning ka ajalooliselt eri okupatsioonide alla kuulunud.

Uuemate rahvalaulude puhul eristab Kasaritsa valda ja Rõuge kihelkonda enim võro keel. Laulikud laulavad peast ning isegi, kui tekst on õpitud eestikeelsena, siis mõtte edastamine on lihtsam ikkagi emakeeles, võro keeles. Seega võib kohata lauludes ka võro ja eesti vahepealset teksti. Meloodiliselt aga on uuemad rahvalaulud samad, mis mujal Eestis (va siirdevormilised, st kohalikest regilauludest välja kujunendu laulud).

Et ainuüksi Kasaritsa vallast on üles kirjutatud 34 laulu, saan ümber lükata Herbert Tampere ja Armas Otto Väisäneni seisukohad, et Rõuge kihelkond on vaene laulumaa. Lauldud on palju ja kirevalt, olles mõjutatud ümberkaudsetest kihelkondadest ja rahvastest.

KOKKUVÕTE

Antud uurimus keskendub Kasaritsa valla rahvalaulutraditsioonidele, tuginedes Eesti Rahvaluule Arhiivi (ERA) käsikirjamaterjalidele. Eesmärk on anda ülevaade Kasaritsa vallast leitud rahvalauludest, uurides nende päritolu, kogumist ja liigitamist ning tuues esile Kasaritsa valla eripära rahvalaulude kontekstis. Uurimisküsimused seavad fookusesse laulude arvu, päritolu ning liigitamise.

Laulukultuur on Eesti rahva üks olulisimaid osasid. Laul on eestlasi saatnud aastatuhandeid, olgu tegu loitsimise, töö, lõbu, sõja või vabadusega. Seega pean oluliseks talletada ja uurida seda, mida meie esivanemad on laulnud. Seminaritöö andis mulle võimaluse sukelduda oma kodukoha lauluvarasse, uurida veidi ka minu enda suguvõsa ajalugu, mõista sügavamalt eesti rahvalaulu eri tahke ning lisada uusi laule ka enda repertuaari.

Kasaritsa vald on vaid üks osa suurest Rõuge kihelkonnast. Kahjuks on selle ala laulud oma erinevate vormide ja mõjutustega jäänud uurimistel pigem tagaplaanile. Kuulaksin huviga salvestusi kohalikelt laulikutelt, et saaks ka kohaliku esitusstiili eripärasid analüüsida ja omandada. Huvitav oleks ka uurida, kui mitmeid Kasaritsas noodistatud viise mujal Vana-Võromaal levinud on ning kas ja kui palju sarnaseid laule võib kohata Põhja-Läti aladel.

Sain kinnitust, et Rõuge kihelkond on kirev laulumaa ja huvi selle piirkonna uurimise vastu ainult suurenes. Käesolev töö on alles esimene samm Rõuge lauluvara talletamise, uurimise ja märgistamise suunas. Tulevikus võiks laiendada uurimust kogu Rõuge kihelkonna lauluvara hõlmavaks, et saada ühtsem pilt kihelkonna laulutraditsioonidest ning täiendada teadmisi piirkonna rahvalaulude mitmekesisusest ja pärandist.

KASUTATUD MATERJALID

- Eesti Rahvaluule Arhiiv. (kuupäev puudub). *Eesti Rahvaluule Arhiivi ajalugu*. Folklore.ee. Aprill 24, 2024, from <https://www.folklore.ee/era/ava.htm>
- Jaago, T. (2005). Rahvalaul. In M. Metsvahi & Ü. Valk (Eds.), *Regivärsist netinaljadeni: sissejuhatus rahvaluulesse* (pp. 79-91). Koolibri.
- Kõivupuu, M. (1999). *Tsirr-virr lõokõnõ: tillokõnõ tijuht' Võromaa vannu laulõ manoq*. Võro Instituut.
- Kultuuritoimetus. (2022, December 4). Konrad Mägi töö eest maksti ligi veerand miljonit. *Kultuur*.
<https://kultuur.postimees.ee/7662793/konrad-magi-too-eest-maksti-ligi-veerand-miljonit>
- Muinsuskaitseamet & Ranniku, V. (n.d.). *Eesti NSV mõistae esialgne ülevaade. Võru rajoon*.
[ERA.T-76.1.3139]. Kultuurimälestiste register.
- Rommel, M.-A. (2003). Viru mees viljapulli, Harju mees aganapulli. Piirkondlike suhete kajastumisest eesti rahvatraditsioonis. *Mäetagused*, 21, 141-192.
doi:10.7592/MT2002.21.remmel
- Roose, C. (2003). *Kooli folkloorikogumik*. Avita.
- Rüütel, I. (1974). Uuemad rahvalaulud. In *Eesti rahvalaule ja pillilugusid II* (pp. 4-5). Eesti NSV Teaduste Akadeemia.
- Rüütel, I. (2012). *Eesti uuema rahvalaulu kujunemine*. Eesti Kirjandusmuuseumi Teaduskirjastus.
- Särg, A. (2011). *Võrumaa mõisad ja mõisnikud*. Argo.
- Särg, T., & Ilmjärv, K. (2009). *EESTI RAHVAMUUSIKA*. Folklore.ee. Retrieved April 24, 2024, from https://www.folklore.ee/muusika/eesti_rahvamuusika.htm

- Sarv, M. (2015, 12 15). Veel kord regilaulu parallelismist, poeetilisest sünonüümiast ja analoogiast/ Once more on the parallelism of runosong, on the poetical synonymy and analogy. *Methis*, 13(16). <https://doi.org/10.7592/methis.v13i16.12451>
- Tampere, H. (1999). *Eesti rahvaviiside antoloogia* (H. Tampere, Ed.). Eesti Keele Instituut, Rahvamuusika sektor.
- Tedre, Ü. (2008). Rahvalaulud. In *Eesti rahvakultuur* (pp. 425-435). Eesti Entsüklopeediakirjastus.
- Tõnurist, I. (2008). Laulmine. In *Eesti rahvakultuur* (pp. 346-348). Eesti Entsüklopeediakirjastus.
- Vilmre, L. (2005). *Ajaloolist traditsiooni Rõuge kihelkonnast: Nursi, Kasaritsa, Saaluse ja Pindi vallast : Linda Vilmre Tartus 1927*. Eesti Kirjandusmuuseum.

Käsitõlged ja fotoviited

- Eesti Kirjandusmuuseumi Eesti Rahvaluule Arhiiv, EÜS I 108/29
- Eesti Kirjandusmuuseumi Eesti Rahvaluule Arhiiv, EÜS I 106
- Eesti Kirjandusmuuseumi Eesti Rahvaluule Arhiiv, EÜS IV 669/70
- Eesti Kirjandusmuuseumi Eesti Rahvaluule Arhiiv, EÜS IV 720
- ERA III 1, 12/14
- ERA III 3, 9/14
- Kasaritsa maastik järvega. Eesti Ajaloomuuseum SA, AM N 5644:32
- Jakob Orava käsikiri. EÜS I 105 (1905)
- Vana-Kasaritsa mõis. RA, ERA.T-76.1.3139 Mõisate esialgne ülevaade. V. Ranniku. P-3265
- Vana-Kasaritsa mõisa maade asendiplaan. RA, EAA.3724.5.2868 (1904)
- Vastse-Kasaritsa mõisa maade plaan. RA, EAA.3724.5.2872

LISAD

Lisa 1. Kasaritsa rahvalaulud

KASARITSA VANEMAD RAHVALAULUD

1. Lind lohutamas. EÜS I 112 (5)

EÜS I 112 (5) < Rõuge, Kasaritsa v., Sika k.,- Jakob Orav < Jaan Jakobson (1890)

Kos ma is- te, siäl ma i- ki
Kos ma kas- vi, siäl ma kal- tsi

Kos ma iste siäl ma iki,

Kos ma kasvi siäl ma kaltsi

Iste maaha ikemaie,

Moro pääle murõhtama

Kes siäl mullõ rüppü linnas,

Tsirk siäl mullõ rüppü linnas

Sinisiivu tsirgukõnõ

Vahastjalga varbõlanõ

Küsütelli nõvvatõlli

Mis sa ikkõd tütereni?

Kas sa ikkõd ilma ehtid?

Vai ka rõhkad rõõmu rõivid?

Ei ma ikkõ elo ehtid,

Ei ka rõhka rõõmu rõivid.

Ma õks ikkõ umma immä

Umma kallist kasvatajad

Kiä mu varra vaeses jätnü

Inneaigu armõtumas.

2. Ilmatütar. EÜS IV 670 (1511)

¹² EÜS IV 670 (1511) < Rõuge khk., Kasaritsa v., Vastse-Kasaritsa, - Jakob Orav (1888)

H II 32, 283 (5) < Rõuge khk., Vastse-Kasaritsa v. - Jakob Orav (1889)

Iste, iste ma no ilma veere pääle	Miä, miä, õks annat mullõ esäkõnõ,
Kulla, kulla no joos kuu poole pääle	Mullõ, mullõ, nu õks kari kaldõhõlli
Poolõ, poolõ ma nu ilma ilostõlli	Mullõ, mullõ, nu õks anna esä aita,
Poolõ, poolõ ma nu valda valastõlli	Sõs ma nu õks kodo kalduhõllõ
Kiä tul' l, nu kodo kutsemaie?	Veerü veerü joo vele värehtillõ,
Esä, tul' l nu kodo kutsumaie	Sõski ma hot' lää-äi töödehõllõ
Tulõ, tulõ, nu õks kodo tütereni	Paha hüä mul parrõl peesütellä,
Kallu, kallu sa joos kodo imekana	Hirre pääl kõõ hüäm hiiduskõlla

1. Hea hääl. EÜS IV 670 (1512) ja EÜS IV 720 (1634)

EÜS IV 670 (1512) < Rõuge khk., Kasaritsa v., Vastse-Kasaritsa, - Jakob Orav (1888)

⁷² EÜS IV 720 (1634) - Jakob Orav (1891)

EÜS I 211 (3) < Rõpina khk., Rõpina v., Orava k. - August Sibul (saatja) & kooliõp. J. Polakess (koguja) (1906)

Olõs, olõs hääli mul inneedäne,	Kannõl kummõ kadajanõ,
Kurgukolma jos haavadanõ,	Mõts ol' l helle maalõ kummõ
Petäs ärä pillihääle,	Laan ol' l väega laaluline
Katas kinni kandlõkeele	Helehempil viil mino häälil,
Pill ol' l helle pedäjäne,	Kumõhõmpi viil kuldakurk

2. Talgulaul. EÜS IV 203 (251) ja EÜS I 115 (8)

82 Talgu laul. EÜS IV 203 (251) < Rõuge khk, Kasaritsa v., - Jakob Orav (1889)

Kel- les seo ta- los nii ta- sa ne, ta- los ta- los

96 EÜS I 115 (8) < Rõuge khk., Kasaritsa v., Sossi k., Ähijärve t. - Jakob Orav (saatja) < talgulised (1866 kogutud, 1905 saadetud)

Kel- les seo ta- los mii ta- sa- nõ ta- los ta- los

“Sedä laulu lauldas Rõuge ja Vastselinna piiril Talgodõh seo lauluga kutsutas rahvast kokko ja küsütäs viina peremehe käest, ma kuuli teda jo, ku ma mälehtämä naksi 1866. aastast seeni pääväni ja lauldas nii.

Tuleb nii palju korda läbi laulda kui süda soovib.”

3. Hällilaul. EÜS I 108 (2).

86 Hällilaul. EÜS I 108 (2) < Rõuge khk., Kasaritsa v., Sossi k., Ähijärve t. - Jakob Orav (1905)

Ää, äh tsju tsjuh ka-su po- ja kar- ju-sõs, pi- kä vit-sä võt-ti- jas, ka-r'a mõt-sa a- ja- jas, maa-sik-mar- ja kor- ja- jas.

“Seda laulu laulva Rõuge ja Vahtseliina imäkese ummi väikeisi latsi hällüteh nii”

1. Ää, äh, tsju tsjuh,	2. Ää, äh, tsju, tsjuh,
kasu poja1 karjusõs,	kasu poja1 kalmu poolõ
pikä vitsa võttijas	veerü verevä liivä sisse
kar'a mõtsa ajajas	imä silmäteräkene
maasikmar'a korjajas	ää äh tsju tsjuh.

“1. um hüä latsõ värss

2. um halva (ikutsõ latsõ) värss.”

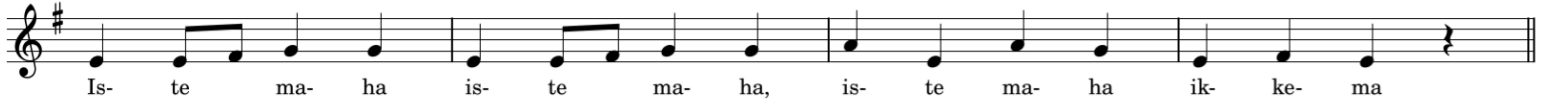

8. Vara vaeslapseks. ERA III 1, 13 (8) ja EÜS IV 720 (1631)

22 ERA III 1, 13 (8) < Rõuge khk, Kasaritsa v., Sitikoru talu - Richard Päts < Peep Harak, 69 a.

134 EÜS IV 720 (1631) < Rõuge khk., Kasaritsa v. - Jakob Orav (1891)

ERM 151, 125/6 (7) < Rõuge khk. - Alide Tirol (1920)

Iste maha ikemaie

Moro pääle muretama.

Kis säääl mulle rüppi linnas?

Tsirk säääl mulle rüppi linnas

Sinistsiiiba tsirgukene

Vahastjalga värvukene

Küsiteli, nõuateli

Kas sa ihkad elo ehtid

Vai sa rōkkad rōõmu rōivid

Ei ma ike elo ehtid

Ei ka rōkka rōõmu rōivid

Mina ike omma imetäjad

Oma kallist kasvatajad

Ke mu varra vaeses jätnu

Enneaigu armetumas

Kualäve kõrgukeseks

Aidaläve arvuliseks.

Kui veel mõista-es putro puhku

Pohe putru, puuhu pohe

Taari jõie, kaala kalksi

Kos ma iste, säääl ma iki

Kos ma saisi, sain like

Kos ma nõssi, säääl ma nõredi.

Lätsi kua lävele

Es ole kotta kutsujat

Lätsi aida lävele

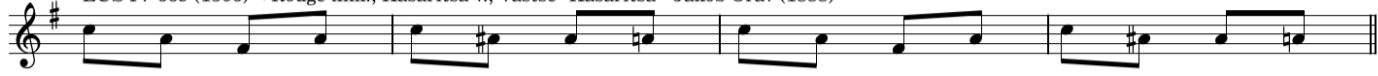
Es ole aitas andijat.

Lätsi tare lävele

Es ole tarre tõstijat.

9. Neiu linn. EÜS IV 669 (1506)

¹²² EÜS IV 669 (1506) < Rõuge khk., Kasaritsa v., Vastse-Kasaritsa - Jakob Orav (1888)

Sõud - kem kä - ed, sõud - kem ja - lad. Sõud - kem sin - na Saa - re - maa - le.

ERA II 156, 574/5 (9) < Rõuge khk., Kasaritsa v., Kolo k. - Ludvig Raudsepp < Alma Vits, 39 a. (1937)

Sõudkem käed, sõudkem jalad

Sõudkem sinna Saaremaale

Kohe sant oli sauna teinud

vaenemees oli varju läinud

vesi oli palki võõrutänü

sado seina sammaldanu

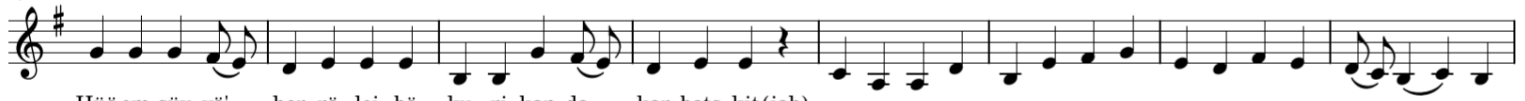
udu oli pannud ussed ette

päev oli pannud paari pääle

KASARITSA UUEMAD RAHVALAULUD

10. Teoliste laul. EÜS I 128 (27)

101 EÜS I 128 (27) < Rõuge kkh., Kasaritsa v., Palometsa k. - Jakob Orav < õitsilised (1874)

Hüä om süv-vä' her-rä lei-bä, ku-ri kan-da kar-bats-kit(jah)

EÜS I 128 (27) < Rõuge kkh., Kasaritsa v., Palomõtsa k. - Jakob Orav (saatja) < õitsilised (1874 (kogutud); 1905 (saadetud))

“Sedä viisi kuuli ma 1874. sis kuuli ma ku Palometsa külä õitsilised lauli nii:”

Hüä um süvvä herrä leibä

kuri kanda karbatskid.

jah, hüä um süvva herrä leibä

kuri kanda karbatskid.

“Tähendus. Karbatsk on nii sugune Ruusk (Piitsk) keda on neljast keerust kokku löödut, kaks keerdu on nahast, ja kaks keerdu on vask traadist ja Roosa ladvast kunni poolõni on vask traadi sõlmed pääle põõtud. ja rihmaga küündre pikuse varre otsa pandut sellega pekseti Mõisas orjasid. Seda riista nägin mina 1874. a. Kasaritsas Palometsa külas Jaan Pangil olevad.”

11. Kus käisid sa, mu pojuke. EÜS IV 720 (1633) ja ERA III 3, 15 (8)

138 EÜS IV 720 (1633) < Rõuge khk., Kasaritsa v. - Jakob Orav (1891)

Musical notation for EÜS IV 720 (1633) in G major, 2/4 time. The melody consists of a series of eighth and quarter notes. The lyrics are: Kus käi- sid sa, kus käi- sid sa, mu po- ju- ke

ERA III 3, 15 (8) < Rõuge khk., Vana-Kasaritsa - Eduard Oja < Liisa Bremmer, "Tsäro Liiso", 69 a.

210 ♩ = 96

Musical notation for ERA III 3, 15 (8) in G major, 2/4 time. The melody is more rhythmic with eighth notes. The lyrics are: Kus käi- sid sa, kus käi- sid sa, mu po- ju- ke,

ERA I 2, 87 < Rõuge khk., Luhametsa k. < Vana-Nursi ms - A. Rätsep < Alvine Nool, 36 a. (1929)

Kus käisid sa, kus käisid sa, mu pojuke
 Ma käisin oma õe pool, mu emake
 Mis õde sulle süvvä and', mu pojuke
 See haljas rästik taldrekul, mu emake
 Mis õde sulle juvva and', mu pojuke
 See verrev vein säääl pudelin, mu emake
 Kas tahad rõõmsast surra nüüd, mu pojuke
 Ei tea mis Jumal mo'ga teeb, mu emak

Mis lupad oma õele, mu pojuke
 See haljas mõõk mu õele, mu emake
 Mis lupad oma vennale, mu pojuke
 See verrev hobu sadulan mu vennale
 Mis lupad oma isale, mu pojuke
 See mõisa kõige varaga mu isale
 Mis lupad oma emale, mu pojuke
 See põrgu kõige tulega mu emake.
 Kas tahad rõõmsast surra nüüd, mu pojuke?
 Oi valu, oi valu mu süda on täis
 Mu süda suure valu sees, mu emake

12. Omas noores lapsepõlves. ERA III 1, 12 (6)

42 ERA III 1, 12 (6) < Rõuge khk, Uue-Kasaritsa v., Miku Talu < Mari Kikas, 75 a.

Arm pais- tab vä- ga hel- des- ti, mo pruu- di sil- mist sel- ges- ti

13. Setukeste pilge. EÜS IV 670 (1509)

EÜS IV 670 (1509) < Rõuge khk, Kasaritsa v., Vastse-Kasaritsa, - Jakob Orav (1888)

61
Se- tu om- ma se- tu om- ma sii- ä jõud- nü
Pe- re na- i- si pe- re- nai- si per- rä nõud- mä

H II 36, 261 (397) < Urvaste khk., Vastse-Antsla v. vaestemaja - Gustav Seen < mitu vana inimest (1893)

Setu omma siiä jõudnu

Perenaisi perrä nõudma.

Ot'skõ kokku nirdsu n'ardsu

Ma anna teile seebi hüä

Päälekauba kat's nõkla.

Setul omma habõna

Veidük'ese verevä,

Potiveere pudruga.

14. Hobune varastatud. ERA III 1, 13 (9)

26 ERA III 1, 13 (9) < Rõuge khk, Kasaritsa v., Sitikoru talu., - Richard Päts < Peep Harak, 69 a.

Oli mina väi- ke me- he- ke, põl-ve- pik-ku poi- si- ke- ne, vaa- ta, vaa- tu- li, põl-ve- pik-ku poi- si- ke- ne

ERA II 10, 728 (8) < Kasaritsa k. < Peep Harak - Richard Päts (1926)

Oli ma väike meheke,

Põlve pikka poisikene,

Vaata vaatuli

Põlve pikka poisikene

Õöse pessin mõisa rehe,

Päiva künni mõõdumaad.

Pani hobu lompi sööma,

Esi heitsi magama,

Päitse panni pää ala,

Suitse panni suu ala.

Varas kaie varikust,

Kuri miis kai kuusikust;

Varast minu tillu täkku,

Rohelise ruunakese.

Lätsi ikken kodu poole,

Tulli isa tie pääl vastu.

Mis sa iked pojakene

Mul on kottu kolme ruuna:

Üts on halli, teine kõrvi,

Kolmas kure karvaline,

Võtta halli istu sälga,

Lase kõrvil kõrval joosta.

Mine üles mõisa nurme,

Mõisa neio nägeva sinnu.

15. Tere Reino Antsu Tannil. ERA III 1, 13 (10)

49 ERA III 1, 14 (10) < Rõuge khk, Kasaritsa v., Sitikoru talu., - Richard Päts < Peep Harak, 69 a

H II 74, 398/9 < Vastseliina khk., Kääpa k. - O. Jõgeva < H. Jõgeva (1905)

Tere Reino Antsu Tannil

Poiss kui lillik ilo seen

Mina valgõ pääga Mari

Lähäb joba tarvis miist

Kas sa sis ei võta ette

Paari ello kaeda

Läät sa ütškõrd vanna rekke

Ei sull' anna ütski suud

Aig mull' hüvvä nõvvo annap

Poissmees tarvis olla kah

Küllap Jummal pruuti jagab

Kui must pruudi võtja saa

Palgi iist ei kõlba võso

Mis säääl kirvel raajuda

Tõtõstõ ma ütle sullõ

Õnnõlik see tüdrik um

Kõrda lääb täl häste lina

Häste võrsup karjaloom

Prisket verevät täl põsõd

Verevä täl vasika

Suure pehme temä nisa

Naari magusa ja hää

Vaga om veel poissõst temä

Põrsa nii ma arva tõest

Ommava kui silgu kena

Hunt ei süü neid massu iist

Pikkusõst ta paras sullõ

Nõna tümp ka niigu sul

Mõni poiss taad olõs võtnu

Rummal tahtõ saksa miist

Egaüts ol' l tedä jätnü

Püvve püüd lask kana käest.

16. Tambori liinan Marmora külan. EÜS IV 669 (1503)

109 EÜS IV 669 (1503) < Rõuge khk., Kasaritsa v., Vastse- Kasaritsa - Jakob Orav (1888)

Ma - ja põ - rand mar - mo - ri ki - vist. Hoi - jah Nee o - li vä - ga i - lo - sa.

EÜS VIII 178 (101) < Räpina khk., Veriora v. - August Sibul < Mari Treial, 40 a. (?)

Tambora liinan Marmora külan.

Oi oi oi! Nee oli väga ilosa

Tarõpõrmand marmorikivist

Oi oi oi! Nee oli väga ilosa

Aknalingi selgest kullast.

Oi oi oi! Nee oli väga ilosa

Sääl siis herra elasiva.

Oi oi oi! Nee oli väga ilosa

Herra tõmbava jo suitsu.

Oi oi oi! Nee oli väga ilosa

Herrä joova ka jo liiko.

Oi oi oi! Nee oli väga ilosa

Herrä võtva hendäl provvat.

Oi oi oi! Nee oli väga ilosa

Herrädel olli uuri taskun

Oi oi oi! Nee oli väga ilosa

Provvadel olli roosi rinnan.

Oi oi oi! Nee oli väga ilosa

Herrä vahetava provvat.

Oi oi oi! Nee oli väga ilosa

Herrä tandsva, provva marsva.

Oi oi oi! Nee oli väga ilosa

Herrä marsva, provva tandsva.

Oi oi oi! Nee oli väga ilosa

17. Es sünnü sälgä orjasärk. EÜS IV 669 (1508)

126 EÜS IV 669 (1508) < Rõuge khk., Kasaritsa v., Vastse- Kasaritsa - Jakob Orav (1888)

Es sün - nü säl - gä or - ja - särk. Kui jo mõi - san ma mal-ka mait - si. Oee! Oee! Oee!!!

18. Kui sa tahad kosja minna. ERA III 3, 9 (1)

ERA III 3, 9 (1) < Rõuge khk., Vana-Kasaritsa - Eduard Oja < Liisa Bremmer, "Tsäro Liiso", 69 a.

148 ♩ = 104

Kui sa ta-had kos- ja min-na, võ- ta min-nu ko- si- la- sös, ümb-re, ümb-re ri- ta taa, ta- le ri- di ral- la

ERM 151, 115/7 (2) < Rõuge khk. - Alide Tirol < Liisa Prenner (1920) Sisestas Salle Kajak 2003

Kui sa tahad kosja minna

Võtta minno kosilaseks

Ümber, ümber ritata, tallridi ra

Mina tunnen tuima neio

Arva välja armsa neio

Tuimal neiol tuttis hiuse

Armsal paled punased

Kurjal korgid silma kulmud

Laisal laiad särgi siilud

Ära sa võtta pikka naista

Pikk ei painu pingile.

Võtta naine tillokene

Sea sõra suurune

Sea sõra suurune

Lamba saba laiune

Väikene naine läts lehmi süsmä

Kukku piima nüssikohe

Väikene naine läts karju saatma

Kasteheina ära kados

Seppäkene sellikene

Tee mul rehakene

Riibu läbi ristikhaina

Kraabi läbi kastehaina

Otsi üles mino naine

Pane üles aho päävle

Ritsik ol ta maha aanud

Prussak seere ära söönud

Kõik maailm on must ja pümme

Ei näe enamb kosja minna

“Ringilaul pulmade ajal. Ümber, ümber ajal tantsitas.”

19. Kui kurb haige oll minu meel. ERA III 3, 9 (2)

ERA III 3, 9 (2) < Rõuge khk., Vana-Kasaritsa - Eduard Oja < Liisa Bremmer, "Tsäro Liiso", 69 a.

156 ♩ = 92

Kui kurb ja hai-ge oll mi-nu meel, mu sü-da ras-kest va-lu-tas,

ERA II 26, 17/9 (2) < Rõuge khk., Kasaritsa v., Lalli k. - Herbert Tampere < Liiso Brenner, 69 a. (1930)
Sisestas Salle Kajak 2002, kollatsioneeris Mare Kalda

Kui kurb ja haige ol'l minu miil,
Mu südä raskest valutas -
Ei ole joht minul peigmiist siin,
Kes rõõmustab mu kurba miilt.
Ta om jo minust ärä kaugel läind,
Ta nägo minust kadunu.
Tal suus ol'l roosililli õhk,
Ta huule mesimagusa,
Ta käsi kui siidist pailaken,
Mes ümbre kaala pandis mul,
Ta rind kui sulest padjaken,
Kos hengämä panni pääd.
Sis hengä nüüd minu armas pruut
Oma peio hõlman viimäste.

20. Ma seisin ehavalgel. ERA III 3, 11 (3)

ERA III 3, 11 (3) < Rõuge khk., Vana-Kasaritsa - Eduard Oja < Liisa Bremmer, "Tsäro Liiso", 69 a.

165 ♩ = 69

Ma sei-sin e- ha val- gel, nii hil ja õh- tu eel.

Sõnade autor Georg Eduard Luiga

Meie seisime ehade valgel
nii hilja õhtu peal,
Ja läigivad pisarad palgel,
Et pidime lahkuma seal.

Küll videvikku mitu sada
On mööda läinud se'st
Ei iialgi unustada
Või ma seda tunnikest

Minu õrnemad igatsused
Läin'd viisiks kandle peal
Ja õrnemad igatsused
Minu väiksele pruudile

Tuul laulukest kaugele kannal,
Vii tema juurde see,
Ja küsi, kas mõtled veel minust,
Mu pääle tagasi.

Tuul ulub ja vihma sajab,
Välg purustab pimedad ööd.
Kõik otsivad majades varju,
Mina üksi käin pimedat ööd.

Seal majas on kisa ja kära,
Pidulusti, tants ja laul.
Minu endine priidoleme
Seal laual on mõrsja oln'd.

Mina ülesse poole palun:
Oh halasta, taevas ja välg!
Tema valelikku keelt ja südant
Ära purusta, silmapilk.

Minu põues tuksub ja möllab,
Mul marus lainetab rind.
Siin põleb armuviha ja -valu,
Need surmata tahtvad mind.

Oh leina, vilets ja vaene,
Lepi ära minuga!
Ei iialgi tõsta ma sulge,
Ei iialgi laima ma sind.

21. Armas neiu ära nuta. ERA III 3, 11 (4)

ERA III 3, 11 (4) < Rõuge khk., Vana-Kasaritsa - Eduard Oja < Liisa Bremmer, "Tsäro Liiso", 69 a.

176 ♩ = 120

Ar-mas nei- u ä-ra nu- ta, ä-ra nu- ta, kur-vas ta, et ma pe- ä sinust sõt- ta nut-tes ä- ra mi-ne- ma.

The musical notation is a single staff in G major (one sharp) and 2/4 time. It begins with a treble clef and a key signature of one sharp (F#). The tempo is marked as ♩ = 120. The melody consists of eighth and quarter notes, with some beamed eighth notes. The lyrics are written below the staff, aligned with the notes.

22. Üks mägi seisab meres. ERA III 3, 13 (6)

ERA III 3, 13 (6) < Rõuge khk., Vana-Kasaritsa - Eduard Oja < Liisa Bremmer, "Tsäro Liiso", 69 a.

194 ♩ = 76

Üks mä-gi sei- sab me- res, om i- lu- samkui muu, sääl mä-e ot- san sei- sab üts hal- jaspär- na puu

The musical notation is a single staff in G major (one sharp) and 2/4 time. It begins with a treble clef and a key signature of one sharp (F#). The tempo is marked as ♩ = 76. The melody consists of quarter and eighth notes, with some beamed eighth notes. The lyrics are written below the staff, aligned with the notes.

*ERA II 26, 19 (3) < Rõuge khk., Kasaritsa v., Lalli k. - Herbert Tampere < Liiso Brenner, 69 a. (1930)
Sisestas Salle Kajak 2002, kollatsioneeris Mare Kalda*

Üts mägi seisab meres,

Om ilosamb kui muu;

Sääl mäe otsan seisab

Üts haljas pärnapuu.

Sääl pärnapuu pääl laulab

Üts vaikne kuldne lind.

Oh, armas aig, vii sinna

Mo velle ja ka mind!

23. Kaks armastajat. ERA III 3, 13 (5)

ERA III 3, 13 (5) < Rõuge khk., Vana-Kasaritsa - Eduard Oja < Liisa Bremmer, "Tsäro Liiso", 69 a.

185 ♩ = 76

Kats ar-mas-ta- jat juh- tu- sid siis kok- ku met-sa teel, kats ar-mas-ta- jat juh- tu- sid siis kok- ku met-sa teel

RKM II 62, 211/4 (3) < Rõuge khk., Ruusmäe k., Hinome t. - Elmar Päss < Alviine Raudsepp, 73 a. (1956) Sisestas
Salle Kajak 2002, kontrollis Mare Kõiva 2005

Kaks armastajat juhtusid

kord kokku metsateel.

Päev otsa nemad kõndisid,

ei julgend rääkida.

Viimaks ütles Hendrik Elsale:

"Mis sa nii murelik?"

"Homme sõidan sinu majast mööda,

lähen laulatusele."

Elsa istus kambris akna all,

Elsa kammis oma pead.

Elsa nägi pulmarongi joo

mäe otsast tulõvat.

Elsa viskas kammi lauale,

läks uksest välja ta.

Elusalt läks uksest välja ta,

surnult toodi tagasi.

Hendrik ütles pulmarahvale:

"Ma näin Elsast halba und."

"Elsa vood ol'l verest punane,

ise ujus vere sees."

Hendrik ütles oma naisele:

"Ma lää Elsat vaatame."

Kesksüdaõöse tund ol'l käes,

kloppis Hendrik uksele.

Elsa säitsmes kõige noorem vend

ukse lahti tegi tal.

Suud tema andis surnu huultele,

ei seda tunne ta.

Elsa vennad kurva meelega

temale sis kostiva:

"Suud anna kodus oma naisele,

lase surnud puhata."

Hendrik tõmbas taskust revolvri,

laskis endal rinnasse.

Kummuli ta maha kukkus sis

ja uinus magama.

Ühel päeväl nemäd mateti,

ühte hauda kanneti.

Kats roosi pandi õitsema

tõne tõise hauale

24. Uhkes Peterburi linnas. ERA III 3, 15 (7)

ERA III 3, 15 (7) < Rõuge khk., Vana-Kasaritsa - Eduard Oja < Liisa Bremmer, "Tsäro Liiso", 69 a.

203 ♩ = 80

Uh-kes Pe-ter-bu-ri lin- nas om il- los roo- si aed, uh-kes Pe-ter-bu-ri lin- nas om il- los roo- si- aed.

RKM, Mgn. II 1511 b < Hargla khk., Võru raj., Mõniste k/n., Saru k. - K. Veber < Liisa Valge, 87 a. (1968)

Uhkes Peterburi linnas

Seisis illus roosiaed

Roosiaia keskel istus

Noormes kuldse tooli pääl

Ja ta ümbre kõndis neiu

Väga kurva neiu

Ja ta kaibas oma häda

Selle noore mehele

Minu armuke läts eele

Jeelainet vaatama

Jeelaine võttis tema

Oma sülle magama

Ja ta jättis minnu üksi

Siia ilma leinama

25. Kui ma tulli siia ilma. ERA III 3, 17 (9)

ERA III 3, 17 (9) < Rõuge khk., Vana-Kasaritsa - Eduard Oja < Liisa Bremmer, "Tsäro Liiso", 69 a.

219 ♩ = 96

Kui ma tul- li sii- a il- - ma siis- e joo- di siin ka vii- na, hur- raa, joo- di mi- nu ter- vi- si.

ERA II 26, 19/23 (5) < Rõuge khk., Kasaritsa v., Lalli k. - Herbert Tampere < Liiso Brenner, 69 a. (1930)
Sisestas Salle Kajak 2002, kollatsioneeris Mare Kalda

Kui ma tulli siia ilma,

Siise joodi siin ka viina.

Hurraa! Joodi minu tervisi.

Äämp mu silmi, äämp mu kõrvu,

Ei mul hüvvä nägemist.

Hurraa! Ei mul hüvvä nägemist.

Ei ma enämp ilma elost,

Taha ika elädä.

Hurraa! Taha ika elädä.

Paremp om mul havva vilos

Ärä minnä puhkama.

Hurraa! Ärä minnä puhkama.

Havva pääl sis juudi viina

Pikäkaala pudelist.

Hurraa! Pikäkaala pudelist.

Säält ma lähä ika taha

Taivauksi otsima.

Hurraa! Taivauksi otsima.

Et ma saassi Nuat nätä,

Sedä kallist kasuesä.

Hurraa! Sedä kallist kasuesä.

Kui ma ukse taade jõudsi,

Sis tul'l mulle Nua vasta.

Hurraa! Sis tul'l mulle Nua vasta.

Pakkus kätt ja ütles: "Trastu!

Tere, kallis kasupoig!"

Hurraa! "Tere, kallis kasupoig!"

"Kas sa oled siia jõudnu?

Ehk sa oled viina joonu,"

Hurraa! "Nagu mõistlik peremiis?"

Ei ole taivan viinamarju -

Siine laulva englikarja

Hurraa! Üttepuhku hulgani.

Havva pääl jääb viin must maha,

Ei ma enämp sedä taha.

Hurraa! Ei ma enämp sedä taha.

26. Kord elas Poola mõisas. ERA III 3, 17 (10)

ERA III 3, 17 (10) < Rõuge khk., Vana-Kasaritsa - Eduard Oja < Liisa Bremmer, "Tsäro Liiso", 69 a.

227 $\text{♩} = 76$

Kord e- las Poo- la- mõi- sas üts ri- kas juu- di krahv. Tal

232

oll üts i- me- i- lus tü- tar, kel kuld- sed lo- kid hi- us- sin, ja- la val- mid tant- su pääl. Sam-

238

vi- di- ri- di, vi- di- ri- di po- me- ras- sa- sa, sam vi- di- ri- di, vi- di- ri- di po- me- ras- sa- sa, ja- la val- mid tant- su pääl.

ERA II 26, 23/5 (6) < Rõuge khk., Kasaritsa v., Lalli k. - Herbert Tampere < Liiso Brenner, 69 a. (1930)
Sisestas Salle Kajak 2002, kollatsioneeris Mare Kalda

Kord eläs Poola moisan

Üks rikas juudi krahv.

Tal ol'l üts imeillus tütar,

Kel kuldsed lokid hiussin,

Jala valmid tantsu pääl.

Samvidirudi vidirudi pommerassessa,:

Jala valmid tantsu pääl.

Ta palus: "Armas mamma,

Lupa mind üts natuke,

Lupa mind üts natukene aiga,

Üts tund, kats, kolm vai neli

Roosiaida pa'tserima."

Samvidirudi jne.

"Oh, tütar, armas tütar,

Ei sii pole võimalik!

Mes saava tõise rahvas ütlemä,

Kui sina äripäivä õhtu

Lääd roosiaida patserima."

Samvidirudi jne.

(Pooleli.)

27. Viisijupp. EÜS IV 670 (1508)

57 EÜS IV 670 (1508) < Rõuge khk, Kasaritsa v., Vastse-Kasaritsa, - Jakob Orav (1888)

28. Kuule armas Mihlo küla. EÜS IV 670 (1510)

64 EÜS IV 670 (1510) < Rõuge khk, Kasaritsa v., Vastse-Kasaritsa, - Jakob Orav (1888)

29. Saadan tervisi! EÜS I 129 (29)

144 EÜS I 129 (29) < Rõuge khk., Kasaritsa v., Sossi k. - Jakob Orav (1867)

30. Joba taevas veretas. ERA III 1, 12 (5)

Karjatse laul.

34 ERA III 1, 12 (5) < Rõuge khk, Uue-Kasaritsa v., Miku Talu < Mari Kikas, 75 a.

Jo- ba tae- vas ve- re- tas, õ- dag jõu- ab kät- te, jo- ba kas- te härm- ma- tab, kõik, mis puu- tub et- te

H III 26, 331/2 (26) < Kanepi khk., Kooraste v. - J. Tedder < Ann Lubi, 51 a.

Jo see taivas veretas

Õdang jõvvp kätte

Jo see kaste hämmetas

Kõik, mis putus ette.

Orassel sai kostutust,

Hainale, kui viljal

Aiast hainu üs'aga

Talle kostis viia

Perast andva rõõmuga

Lehma meile piima.

Veli tuleb adraga

Pästab hobust valla

Igalütel rõõmustust,

Niidule, kui nurmel

Kari tahab kodu poole

Rõõmuga sis tõtta

Perenaisel olgu hool

Teda vastu võtta

Esa kannab matiga

Talle valgit kaaru

Viimate me esigi,

Muru pääl me sööme

Leiva kõrval rõõmuga

Piima meie joome

31. See noorte meeste põlv. EÜS IV 669 (1504)

112 EÜS IV 669 (1504) < Rõuge khk., Kasaritsa v., Vastse-Kasaritsa - Jakob Orav (1888)

See - noor - te mees - te põlv on tõest siin il - mas vä - ga hää.

Lisa 2. Kivikese käsikirjaarhiivi noodistused

Viide	Koguja	Aasta	
EÜS I 129 (29)	Jakob Orav	1867	
EÜS IV 669 (1501)		1888	
EÜS IV 669 (1502)			
EÜS IV 669 (1503)			
EÜS IV 669 (1504)			
EÜS IV 669 (1505)			
EÜS IV 669 (1506)			
EÜS IV 669 (1507)			
EÜS IV 670 (1508)			
EÜS IV 670 (1509)			
EÜS IV 670 (1510)			
EÜS IV 670 (1511)			
EÜS IV 670 (1512)			
EÜS IV 203 (251)			1889
EÜS I 112 (5)			1890
EÜS IV 720 (1631)			1891
EÜS IV 720 (1634)			
EÜS IV 720 (1633)			
EÜS I 108 (2)	1905		
ERA III 1, 12 (5)	Richard Päts	1926	
ERA III 1, 12 (6)			
ERA III 1, 13 (8)			
ERA III 1, 13 (9)			
ERA III 1, 14 (10)			
ERA III 1, 14 (11)			
ERA III 1, 14 (12)			

Viide	Koguja	Aasta
ERA III 3, 9 (1)	Eduard Oja	1930
ERA III 3, 9 (2)		
ERA III 3, 11 (3)		
ERA III 3, 11 (4)		
ERA III 3, 13 (5)		
ERA III 4, 13 (6)		
ERA III 3, 15 (7)		
ERA III 3, 15 (8)		
ERA III 3, 17 (9)		
ERA III 3, 17 (10)		
EÜS I 115 (8)	Jakob Orav	1866 kogutud; 1905 saadetud
EÜS I 128 (27)		1874 kogutud, 1905 saadetud

Lisa 3. Heliarhiivi materjalid Kasaritsast.

Viide	Koguja	Esitaja	Aasta	Žanr
RKM, Mgn. II 2920 (6)	Imbi Rettau Anu Korb	Elfriide Kalma, 74 a.	1977	nõidussõna, rahvameditsiin
RKM, Mgn. II 2923 (5)		Aliide Mägi, 72 a.		nõidussõna, lepatriinusõnad
RKM, Mgn. II 2927 (6)				mäng
RKM, Mgn. II 2927 (14)		Ella Hummal, 83 a.		nõidussõna, lepatriinusõnad
RKM, Mgn. II 2927 (17)				nõidussõna, rahvameditsiin
RKM, Mgn. II 2926 (12)	Imbi Rettau Anu Korb Mart Jallai	Hildegard Tolga, 64 a.		nõidussõna, lepatriinusõnad
RKM, Mgn. II 2926 (13)				nõidussõna

Viide	Koguja	Esitaja	Aasta	Žanr
RKM, Mgn. II 2926 (14)	Imbi Rettau Anu Korb Mart Jallai	Hildegard Tolga, 64 a.	1977	nõidussõna, saunasõnad
RKM, Mgn. II 4395 (1)	Mare Janneste	Artur Raudsepp, s. 1918	1992	uskumused ja kombed
RKM, Mgn. II 4395 (2)				uskumused ja kombed
RKM, Mgn. II 4395 (3)				uskumused ja kombed
RKM, Mgn. II 4395 (4)				uskumused ja kombed
RKM, Mgn. II 4395 (5)				uskumused ja kombed
RKM, Mgn. II 4395 (6)				uskumused ja kombed
RKM, Mgn. II 4395 (7)				uskumused ja kombed, jutt
RKM, Mgn. II 4395 (8)				kalendrikombestik
RKM, Mgn. II 4395 (9)				uskumused ja kombed
RKM, Mgn. II 4395 (10)				uskumused ja kombed
RKM, Mgn. II 4395 (11)				uskumused ja kombed
RKM, Mgn. II 4395 (12)				uskumused ja kombed
RKM, Mgn. II 4395 (13)				uskumused ja kombed
RKM, Mgn. II 4395 (14)				uskumused ja kombed
RKM, Mgn. II 4395 (15)				andmed
RKM, Mgn. II 4395 (16)				olustik
RKM, Mgn. II 4395 (17)				muistend

Lisa 4. Vanemate rahvalaulude analüüs.

Viisi viide	Teksti viide	Koguja	Laulik	Kihistus	Viisivorm	Liik	Tüüp	Ref	Laad	Ulatus	Rütmiviide	Viisikuju	lisamärkmed
EÜS IV 720 (1634)	EÜS I 211 (3)	Jakob Orav	X	regilaul	kaherealine , laiendvärss	Laulud laulust	Hea hääl	ei	joonia	kvint	♩ . ♩ + ♩ ♩ ♩ ♩ ♩ ♩ ♩	pigem astmeline	
EÜS IV 670 (1512)													
EÜS I 115 (8)	X	Jakob Orav	X	regilaul	üherealine	Töölaulud	Talgulaul	jah	ebamäärane	kvart	(♩ ♩ ♩) (♩ ♩ ♩) ♩ ♩ ♩ / ♩ ♩ . ♩ ♩ . /	astmeline	EÜS IV 203 (251) EÜS I 115 (8) viis sama, väikesed erinevused noodistuses
EÜS IV 203 (251)													
EÜS IV 720 (1631)	ERM 151, 125/6 (7)	Jakob Orav	X	regilaul	üherealine,1 aiendvärss	Murelaul	Vara vaeslapseks	ei	eoolia	kvart	♩ ♩ ♩ ♩ ♩ ♩ ♩ ♩ + ♩ ♩ ♩ ♩ ♩ ♩ ♩ ♩	astmeline	sõnad teiselt kogujalt
ERA III 1, 13 (8)		Richard Päts											
ERA III 1, 14 (11)	ERA II 10, 730 (11)	Richard Päts	Peep Harak	regilaul	kaherealine laiendvärss	Laulud noorrahva elust?	X	ei	dooria	sekst	♩ ♩ ♩ ♩ + ♩ ♩ ♩ ♩ ♩ ♩ ♩ ♩ ♩ ♩ ♩ ♩ ♩ ♩ + ♩ ♩ ♩ ♩ ♩ ♩ ♩ ♩	pigem hüppeline	setu laul
ERA III 1, 14 (12)	X	Richard Päts	Peep Harak	regilaul	üherealine,1 aiendvärss	X	X	ei	eoolia	kvint	♩ . ♩ + (♩ ♩ ♩ ♩) ♩ ♩ ♩ ♩ ♩ ♩	astmeline	setu laul, ei leia sõnu
EÜS I 108 (2)	EÜS I 108 (2)	Jakob Orav	X	vanem	AABBCC	Lastelaulud	Hällilaul	X	dooria	septim	hällirütm ♩ ♩ ♩ ♩ / ♩ ♩ ♩ ♩ ♩ ♩ ♩	hüppeline	
EÜS I 112 (5)	EÜS I 112 (5)	Jakob Orav	Jaan Jakobson	regilaul	kaherealine	Murelaul	Lind lohutamas	ei	früügia	kvart	♩ ♩ ♩ ♩ ♩ ♩ ♩ ♩	astmeline	teise rea 3. ja 4. värsjalg eoolias
EÜS IV 669 (1505)	ERA II 10, 730 (11)	Jakob Orav	X	regilaul	kaherealine , laiendvärss	Laulud noorrahva elust?	X	ei	eoolia	sekst	♩ . ♩ ♩ ♩ + ♩ . ♩ ♩ ♩ (♩ ♩ ♩ ♩) ♩ ♩	pigem hüppeline	tõenäoliselt sama tekst, mis ERA III 1, 14 (11)
EÜS IV 669 (1506)	ERA II 156, 574/5 (9)	Jakob Orav	X	regilaul	üherealine	Laulud meelelahutamiseks	Neiu linn	ei	pooltoon- poolteisttoon?	kvint	♩ ♩ ♩ ♩ ♩ ♩ ♩ ♩	astmeline	pole kindel, kas laad on taotluslik
EÜS IV 670 (1511)	H II 32, 283 (5)	Jakob Orav	X	regilaul	üherealine?, laiendvärss	Lüroepiline laul	Ilmatütar	ei	eoolia	kvint	♩ . ♩ + (♩ ♩ ♩ ♩) ♩ ♩ ♩ ♩ ♩ ♩	astmeline	ilmselt setu laul, II rida tõenäoliselt killõ viis

